

42/2013

Arviomuistio osakeyhtiölain 18 luvun muuttamiseksi lunastusriidoissa

Lausuntotiivistelmä 7.6.2012

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

Arviomuistio osakeyhtiölain 18 luvun muuttamiseksi lunastusriidoissa

Lausuntotiivistelmä 7.6.2012

3.9.2013

Julkaisun nimi	Arviomuistio osakeyhtiölain 18 luvun muuttamiseksi lunastusriidoissa Lausunnotiivistelmä 7.6.2012		
Tekijä	Jyrki Jauhiainen		
Oikeusministeriön julkaisu	42/2013 Mietintöjä ja lausuntoja		
OSKARI numero	OM 10/42/2011	HARE numero	OM012:00/2012
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-329-0		
URN	URN:ISBN:978-952-259-329-0		
Pysyvä osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-329-0		
Asia- ja avain- sanat	Yhtiöoikeus, osakeyhtiöt, vähemmistöosakkeiden lunastaminen, uskottu mies, välimies, lunastuslautakunta, muutoksenhaku		
Tiivistelmä	<p>Keskuskauppakamarin ja Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan aloitteesta oikeusministeriössä laadittiin virkатыönä arviomuistio osakeyhtiölain (624/2006) 18 luvun eräiden lunastusmenettelyä koskevien säännösten muuttamiseksi. Muistiossa selvitettiin kansallista uskotun miehen ja välimiesten määräämistä koskevaa käytäntöä ja menettelyä ja tehtiin kansainvälinen vertailu muihin Pohjoismaihin.</p> <p>Muistiossa ehdotettiin osakeyhtiölain muuttamista siten, että Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan ei tarvitsisi hakea tuomioistuimelta uskotun miehen määräämistä valvomaan välimiesmenettelyssä vähemmistöosakkeenomistajien etua, jos uskotun miehen määräämistä ei ole pidettävä perusteltuna ottaen huomioon vähemmistöosakkaiden oikeusturva ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen, edun määrä ja muut seikat. Lisäksi lakia ehdotettiin muutettavaksi siten, että Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan päätökseen välimiesten valinnasta ja päätökseen uskotun miehen valitsematta jättämisestä ei saa hakea muutosta valittamalla. Keskuskauppakamarin ja lunastuslautakunnan aloitteesta poiketen muistiossa ehdotettiin välitystuomiota koskevan muutoksenhaun säilyttämistä käräjäoikeudessa.</p> <p>Muistiosta pyydettiin lausuntoa (16.3.2012–27.4.2012) yhteensä 37 osakeyhtiöiden sidosryhmiä, viranomaisia, oikeuslaitosta, etujärjestöjä, ministeriöitä sekä oikeustieteellistä tutkimusta edustavilta toimijoilta.</p> <p>Osa lausunnonantajista puolsi ehdotuksia kokonaan tai pääosin (12 lausunnonantaja) toisten suhtautuessa ehdotuksiin osittain varauksellisesti (12 lausunnonantaja) tai vastustaessa ehdotuksia kokonaan tai pääosin (4 lausunnonantaja). Lausunnonantajilla oli lisäksi useita yksityiskohtaisia huomioita ja ehdotuksia.</p>		

3.9.2013

Publikationens titel	Bedömningspromemoria om ändring av 18 kap. i aktiebolagslagen i fråga om inlösentvister. Remissammandrag 7.6.2012		
Författare	Jyrki Jauhiainen		
Justitieministeriets publikation	42/2013 Betänkanden och utlåtanden		
OSKARI nummer	OM 10/42/2011	HARE nummer	OM012:00/2012
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-329-0		
URN	URN:ISBN:978-952-259-329-0		
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-329-0		
Sak- och nyckelord	Bolagsrätt, aktiebolag, inlösen av minoritetsaktier, god man, skiljeman, inlösningsnämnd, ändringssökande		
Referat	<p>På initiativ av Centralhandelskammaren och Centralhandelskammarens inlösningsnämnd har det vid justitieministeriet som tjänsteuppdrag utarbetats en bedömningspromemoria om ändring av vissa bestämmelser om inlösenförfarande i 18 kap. i aktiebolagslagen (624/2006). I promemorian kartlades praxis och förfarandena på nationell nivå i fråga förordnande av god man och skiljemän. Det gjordes också en jämförelse med de övriga nordiska länderna.</p> <p>I promemorian föreslogs att aktiebolagslagen ändras så att Centralhandelskammarens inlösningsnämnd inte ska behöva ansöka hos domstol om förordnande av en god man för att bevaka minoritetsaktieägarnas intressen vid skiljeförfarandet, om förordnande av en god man ska anses obefogat med beaktande av minoritetsaktieägarnas rättsskydd och förutsättningarna för en rättvis rättegång, fördelens storlek och andra omständigheter. Det föreslogs också att lagen ändras så att beslut av Centralhandelskammarens inlösningsnämnd om val av skiljemän och om att inte förordna en god man inte ska få överklagas genom besvär. Till skillnad från Centralhandelskammarens och inlösningsnämndens initiativ föreslogs i promemorian att ändring i en skiljedom fortfarande ska sökas hos tingsrätten.</p> <p>Utlåtande om promemorian begärdes under tiden 16.3.2012–27.4.2012 av sammanlagt 37 aktörer som företräder aktiebolagens intressentgrupper, myndigheterna, rättsväsendet, intresseorganisationerna, ministerierna samt den juridiska forskningen.</p> <p>En del av remissinstanserna understödde förslagen helt eller till största delen (12 instanser) medan andra ställde sig delvis kritiskt till förslagen (12 instanser) eller helt eller till största delen motsatte sig dem (4 instanser). Remissinstanserna framförde dessutom flera anmärkningar och förslag i detaljfrågor.</p>		

SISÄLLYS

1	Johdanto _____	8
2	Yleinen suhtautuminen arviomuiston ehdotuksiin _____	10
3	Välimiesten määrääminen (muutoksenhakukielto) _____	16
4	Uskotun miehen määräyksen hakematta jättäminen _____	21
5	Välitystuomiota koskeva muutoksenhaku käräjäoikeudessa _____	33
6	Muut huomiot ja ehdotukset _____	41

1 Johdanto

Keskuskauppakamarin ja Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan aloitteesta oikeusministeriössä laadittiin virkatyönä muistio osakeyhtiölain (624/2006) 18 luvun eräiden lunastusmenettelyä koskevien säännösten muuttamiseksi. Keskuskauppakamarin aloite, muistio ja lausuntopyyntö ovat olleet 16.3.2012 alkaen saatavilla oikeusministeriön internet-sivuilla:

<http://oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/lakihankkeet/yhtiooikeus/lunastusriitajakoskevienosakeyhtiolainsaannostenmuuttaminen.html>

Muistiossa on selvitetty kansallista uskotun miehen ja välimiesten määräämistä koskevaa käytäntöä ja menettelyä, tehty kansainvälinen vertailu muihin Pohjoismaihin sekä tehty ja perusteltu ehdotuksia tarpeellisiksi säännösmuutoksiksi Muistio koskee kaikkia Suomessa rekisteröityjä yksityisiä ja julkisia osakeyhtiöitä

Aloite, muistio ja lausuntopyyntö lähetettiin 16.3.2012 kaikkiaan yhteensä 37 toimijalle. Lausunnon antamisen määräaika oli 27.4.2012.

Viimeinen lausunto on vastaanotettu 1.6.2012. Lausuntopyynnön saaneista toimijoista 26 antoi lausunnon (merkitty alla olevassa listassa merkillä *). Kolme (3) toimijaa ilmoitti, ettei sillä ole lausuttavaa asiassa. Lausuntopyynnön ulkopuolisista toimijoista neljä (4) toimijaa antoi lausunnon. Yhteensä saatiin 30 lausuntoa. Lisäksi oikeusministeriö keskusteli yksittäisten lausunnonantajien kanssa lausunnon antamisen määräajan jälkeen.

	LYHENNE	
Valtiovarainministeriö	VM	*
Työ- ja elinkeinoministeriö	TEM	*
Sosiaali- ja terveysministeriö	STM	*
Valtioneuvoston kanslia/Omistajaohjausosasto	VNK/OOO	*
Eduskunnan oikeusasiamies		(ilm. ei lausuntoa)
Oikeuskanslerinvirasto		*
Korkein oikeus*	KKO	(ilm. ei lausuntoa)
Korkein hallinto-oikeus*	KHO	*

* Varattiin tilaisuus antaa lausunto.

Helsingin hovioikeus		*
Itä-Suomen hovioikeus		*
Turun hovioikeus		
Helsingin kärjäoikeus		*
Lapin kärjäoikeus		
Pirkanmaan kärjäoikeus		*
Pohjanmaan kärjäoikeus		*
Varsinais-Suomen kärjäoikeus		*
Helsingin hallinto-oikeus		*
Kuopion hallinto-oikeus		*
Rovaniemen hallinto-oikeus		*
Turun hallinto-oikeus		*
Patentti- ja rekisterihallitus		
Finanssivalvonta		*
Elinkeinoelämän Keskusliitto EK ry	EK	*
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry		(ilm. ei lausuntoa)
Arvopaperimarkkinayhdistys ry		
Finanssialan Keskusliitto	FK	*
Hallitusammattilaiset ry	HallAm	*
Helsingin Pörssi (NASDAQ OMX Helsinki)		
HTM-tilintarkastajat ry		(ei lausuttavaa *)
Julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajat ry		
Keskuskauppakamari		*
KHT-yhdistys ry		*
Listayhtiöiden neuvottelukunta		
Osakesäästäjien Keskusliitto ry	Osakesäästäjät	*
Suomen Perheyrittäjien Liitto		
Suomen Asianajajaliitto	Asianajajaliitto	*
Sijoitusrahastoyhdistys		
Suomen Pääomasijoitusyhdistys ry		
Suomen Yrittäjät ry		*
<i>Muut lausunnonantajat</i>		
Jukka Mähönen, Turun yliopiston oik.tdk, ja		
Seppo Villa, Helsingin yliopiston oik.tdk		*
Matti J. Sillanpää, Turun kauppakorkeakoulu		*
Veikko Vahtera, Turun kauppakorkeakoulu		*
Pentti Polón		*

2 Yleinen suhtautuminen arviomuiston ehdotuksiin

Yleisellä tasolla ehdotuksia puoltavat kokonaan tai pääosin:

Sosiaali- ja terveysministeriö, korkein hallinto-oikeus (hallintolainkäytön osalta), Helsingin käräjäoikeus, Varsinais-Suomen käräjäoikeus, Helsingin hallinto-oikeus (hallintolainkäytön osalta), Rovaniemen hallinto-oikeus, Elinkeinoelämän keskusliitto, Finanssialan Keskusliitto, Hallitusammattilaiset (myös muita huomioita), KHT-yhdistys, Suomen Yrittäjät, Sillanpää

Yleisellä tasolla ehdotuksiin suhtautuvat osittain varauksellisesti:

Työ- ja elinkeinoministeriö, valtioneuvoston kansia/omistajaohjausosasto, Helsingin hovioikeus (muutoksenhaun osalta), Itä-Suomen hovioikeus, Pirkanmaan käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Turun hallinto-oikeus, Finanssivalvonta, Keskuskaupakamari, Suomen Asianajajaliitto (myös muita huomioita), Mähönen ja Villa (myös muita huomioita), Vahtera (myös muita huomioita)

Yleisellä tasolla ehdotuksia vastustavat kokonaan tai pääosin:

Valtiovarainministeriö (myös muita huomioita), Kuopion hallinto-oikeus (hallintolainkäytön osalta), Osakesäästäjien keskusliitto (myös muita huomioita), Polón (myös muita huomioita)

Yleisellä tasolla ehdotuksia puoltavien lausunnoissa esitetyt perustelut

Useat lausunnonantajat ilmoittavat pitävänsä oikeusministeriön muistiossa esitetyt perustelut joko sellaisenaan tai vähäisin huomautuksin asianmukaisina taikka esittävät ne sisällöltään samoin.

- a Lisäksi Keskuskaupakamarin lunastuslautakunnan päätöksen valituskieltoa tukevana perusteluina esitettiin mm. seuraavat perustelut:
 - Valituskelpoisena hallintopäätöksenä ei pidetä sellaista päätöstä, jossa viranomaisen tai siihen rinnastuvan päätös tai toimenpide asiassa on asian saattaminen toisen viranomaisen käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi, ja muutoinkin asia liittyy kiinteästi yleisten tuomioistuinten toimivaltaan kuuluvaan asiaan
 - Tämä on omiaan nopeuttamaan prosessia, vaikka käytännössä valintaprosessi on vakiintunut eikä siinä ole havaittu ongelmia

- Intressi on vähäinen
 - Pienten yhtiöiden resursseihin nähden raskaat lunastusmenettelyt vaikeutuisivat tarpeettomien, usein lähinnä kiusantekomielessä tehtyjen valitusten johdosta
- b Lisäksi uskotun miehen hakematta jättämistä tukevin perusteluina esitettiin mm. seuraavat perustelut:
- Uskotun miehen määräämättä jättämisestä oletettavasti tehdään perusteellinen arvio eikä siitä oletettavasti tule pääsääntöä
 - Osakkeenomistajalla on aina oikeus lunastusvastikkeeseen, mitä arvioitaessa välimiehen on otettava kaikki tapaukseen liittyvät seikat huomioon
 - Jos hakematta jättäminen toteutuu, vähemmistöosakkeenomistajan oikeussuoja on turvattava hakemattajättämispäätöstä koskevalla valitusoikeudella
 - Lunastuslautakunnalla on riittävästi näkemystä ja kokemusta arvioida uskotun miehen hakemisen tarpeellisuutta
 - Kysymykseen tulevat tilanteet voidaan helposti tunnistaa ja kuvata Keskukskauppakamarin harkintavallan rajat osoittavalla tavalla
 - Uskotun miehen määrääminen lisää hallinnollista työmäärää tilanteissa, jossa siitä ei ole kustannusta vastaavaa hyötyä; joissakin yksittäisissä käytännön tapauksissa kohdeyhtiössä on lunastusmenettelyyn päädyttäessä ollut jäljellä hyvin pieni määrä osakkeenomistajia ja taloudellisesti merkityksetömän pieni määrä osakkeita, silti raskas lunastusmenettely on käytävä läpi; myös sekä lunastaja että kohdeyhtiö voivat olla niin pieniä ja taloudellisesti vähävaraisia, että uskotun miehen kustannukset ovat olleet raskaita
 - Uskottu mies on muodollisesti määrätty, mutta yksittäisissä tapauksissa hän ei ole käytännössä aina puuttunut millään tavalla menettelyyn
 - Välimies antaa joka tapauksessa tarvittaessa prosessiohjausta ja hankkii itse tai osapuolten välityksellä selvitystä käyvästä arvosta
- c Lisäksi muutoksenhaun käräjäoikeudessa säilyttämistä tukevin perusteluina esitettiin mm. seuraavat perustelut:
- Eri tekijöistä johtuen käräjäoikeudet katsovat, että kokoonpanot ja tuomarien asiantuntemuksen määrä eri tuomioistuimasteissa vastaavat käytännössä toisiaan. Ammattituomarit pystyvät nopeastikin perehtymään sovellettaviin säännöksiin, esitöihin ja oikeuskäytäntöön. Nykyinen järjestelmä ei useiden lausunnonantajien mukaan myöskään vaaranna vähemmistöosakkeenomistajien oikeussuojaa.
 - Keskittäminen tiettyyn tuomioistuimeen lisää asiantuntemusta ja tehokkuutta, lyhentää käsittelyaikoja, yhtenäistää käsittelyjen lopputuloksia, tuo kustannussäästöjä ja selkeyttää osakeyhtiölakia

- Käytännössä näitä juttuja keskitetään jo nyt myös käräjäoikeustasolla tietuille tuomareille
- Käräjäoikeuksissa on erityisasiantuntemusta kyseessä olevissa asioissa, ja muutoksenhaun säilyttäminen käräjäoikeudessa tukee ammattitaidon ylläpitämistä ja erikoistumista

Ehdotusten vaikutusten osalta kiinnitettiin huomiota muutoksenhaun osalta, että käytännössä oikeusministeriön arviomuistiossa tarkoitettujen asioiden määrä on kovin vähäinen, eikä niillä ei ole suurta vaikutusta tuomioistuinten työmäärään. Tämä vähentää tapauksien keskittämistä saavutettavia hyötyjä. Eräät lausunnonantajat (TEM, Helsingin hovioikeus, Osakesäästäjät) ehdottivat vain muutoksenhaun keskittämistä ottamatta voimakkaasti kantaa siihen, tulisiko tapaukset keskittää (yhteen) käräjä- vai hovioikeuteen.

Yleisellä tasolla ehdotuksiin varauksella suhtautuvien tai niitä vastustavien lausunnoissa esitetyt perustelut

Jotkut lausunnonantajat katsovat yhtäältä, ettei muutettavaksi ehdotettuihin säännöksiin liity ongelmia. Myös ehdotukset ovat ongelmallisia ja aiheuttavat uusia tulkintaongelmia.

Toisaalta, siltä osin kuin lausunnonantajat katsovat muutostarpeen olevan ja näiden näkemys poikkeaa oikeusministeriön arviomuistiossa esitetystä, tietyt lausunnonantajat ilmoittavat pitävänsä Keskuskauppakamarin ja Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan aloitteesta esitetyt perustelut joko sellaisenaan tai vähäisin huomautuksin asianmukaisina taikka esittävät ne sisällöltään samoin.

- a Lisäksi Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan päätöksen valituskieltoa vastustavina perusteluina esitettiin mm. seuraavat perustelut:
 - Uudistuksen vaikutukset oikeussuojaan ovat epävarmat, osakkeenomistajien oikeussuoja todennäköisesti vähenisi, ja ehdotukset olisivat ongelmallisia perustuslain 15 §:n 2 momentin omaisuudensuojan kannalta; lunastusprosessiakin tulee tarkastella kokonaisuutena sen suhteen, miten se täyttää omaisuuden suojan vaatimuksen;
 - Vähemmistöosakkeenomistajien oikeussuoja edellyttää valitusmahdollisuutta, kun valitusten määrä on pieni ja hallintolainkäyttömenettelykin voi olla joutuisaa
 - Hallintoasioissa valituskieltoja tulee säätää vain hyvin poikkeuksellisiin asioihin erityisesti, kun on kyse valituskiellosta hallintopäätöksestä hallinto-oikeuteen. Arviomuistiossa ei ole esitetty riittäviä perusteluita poikkeukselliselle ja muutoksenhakujärjestelmän kannalta epäjohtomukaiselle valituskiellolle.

- Arvopaperimarkkinalainsäädännössä ei ole muutoksenhakukieltoja, vaan arvopaperimarkkinalaissa on säädetty nimenomaisesti sijoittajien etujen valvomiseksi toimivan rekisteröidyn yhdistyksen ja sijoittajan valitusoikeus arvopaperipörssin päätökseen, joka koskee arvopaperin poistamista pörssilistalta; juuri vaatimus kapeasta erityisasiantuntemuksesta on peruste valitusoikeuden säilyttämiselle
 - Muutoksenhakukiellot eriyttäisivät muutoksenhakujärjestelmää entisestään; hallinto-oikeudellinen oikeussuojajärjestelmä on ilmeisesti sijoittajan kannalta edullisempi ja nopeampi kuin menettely yleisissä tuomioistuimissa
 - On epäselvää, miksi oikeussuojaa on tarpeen vähentää muutoksenhakukiellolla, jos välimiesten valintaa ei ole OYL:n voimassaolon aikana riitautettu
- b Lisäksi uskotun miehen hakematta jättämistä vastustavina perusteluina esitettiin mm. seuraavat perustelut:
- Arvopaperimarkkinoiden sijoittajansuojaa pitäisi vahvistaa esim. siten, että uskotun miehen pitäisi Ruotsin mallin mukaisesti osallistua välimiesten valintaan. Vähemmistöosakkeenomistaja saa uskotulta mieheltä myös paremmin tietoja osakkeen käypään arvoon vaikuttavista seikoista ja lunastusmenettelystä lunastusprosessin kestäessä. Vahvalla sijoittajansuojalla ja tehokkailla markkinoilla on yhteys.
 - Enemmistöltä Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan jäsenistä ei edellytetä kelpoisuutta tuomarin virkaan, joten oikeudellisten kriteerien arviointi tällaisen kokoonpanon toimesta ei vaikuta vähäiseltä poikkeukselta perustuslain 21 §:n oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukseen; tältä osin viitataan myös Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakuntaa koskeviin vaatimuksiin
 - Uskotun miehen määrääminen käräjäoikeudessa ehkäisee riitaisuuksia ja on tarpeellinen puolueettomuuden ja riippumattomuuden varmistamiseksi. Osakeyhtiölaki on varsin uusi laki, jota edelsi laajapohjainen ja perusteellinen valmistelu, mikä puoltaa voimassa olevan sääntelyn säilyttämistä.
 - Jos uskottua miestä koskeva valituskielto säädetään, pitäisi varmistua esim. tosiasiallisesta mahdollisuudesta ja osaamisesta tehdä arviomuistiossa mainittu prosessiväite, myös poissaolevien osakkeenomistajien osalta
 - Toisaalta hakematta jättämisen osalta olisi edelleen avoinna kysymys siitä, milloin kyseessä on tilanne, jossa määräämisintressi on sillä tavoin vähäinen, että uskottu mies voidaan jättää hakematta
 - Nykyinen uskotun miehen valitsematta jättämistä koskeva säännös antaa lunastajalle mahdollisuuden välttää uskotusta miehestä aiheutuvat kustannukset tapauksissa, joissa lunastettavien osakkeiden omistajia on rajallinen määrä ja kaikki osakkeenomistajat osoitteineen ovat tunnettuja
 - Taloudellisen intressin suuruus tai tuomioistuimen työmäärän väheneminen sinänsä eivät ole perusteita vähentää vähemmistöosakkeenomistajien suojaa; pakkolunastuksessa poissaolevien ja oikeussuojaa vaille jäävien osakkeenomistajien suojaamisen tarvetta tulee painottaa

- Pakkolunastuksesta aiheutuu lunastajalle aina ylimääräisiä kustannuksia, joihin lunastajan on varauduttava
 - Harkintavallan myötä Keskukskauppakamarin lunastuslautakunnan työmäärä ja kustannukset kasvaisivat (kulusäästö jäisi ehkä näennäiseksi); lisäksi ottaen huomioon uskotun miehen keskeinen rooli ja määräämättä jättämisen valitusoikeuden tarpeellisuus, myös hallinto-oikeuksien työmäärä kasvaisi
 - Täyden korvauksen ehdottomuudesta ei tule tinkiä, ei vaikka uskotun miehen kustannuksia käytettäisiin keinona kiristää lunastajalta korkeampi lunastushinta; mahdollinen lainmuutos tulee toteuttaa vähemmistöosakkeenomistajan omaisuudensuojaa heikentämättä riippumatta siitä, onko hän aktiivinen vai passiivinen; uskotun miehen mahdollisesti poistuessa välimiehen velvollisuutta huolehtia vähemmistön intressistä korostetaan, ja välimiesten objektiivisuus saattaisi vähentyä
- c Lisäksi muutoksenhaun hovioikeuteen siirtämistä tukevina perusteluina esitettiin mm. seuraavat perustelut:
- Helsingin hovioikeus on ensi asteen tuomioistuin jo valituksissa koskien asianajajien kurinpitoasioita, pitkäaikaisvankien vapauttamista koskevissa asioissa sekä eräissä kansainvälisissä perheasioissa.
 - Viittaus vallitsevaan tavoitteeseen siirtää oikeudenkäyntien painopiste kärjäoikeuksiin ei ole tässä erityisasiaryhmässä kovin painava. Huomattava on, että nykyinenkin järjestely rikkoo oikeusastejärjestyksen, kun muutoksenhaku kärjäoikeudesta ohjautuu suoraan Korkeimpaan oikeuteen. Luonteva lähtökohta on, että Korkeimpaan oikeuteen valitetaan hovioikeuden ratkaisusta.
 - Hovioikeuteen ohjautuisi enemmän tapauksia kuin yksittäiseen kärjäoikeuteen, mikä parantaisi jossain määrin käsittelevän tuomarin asiantuntemusta
 - Hovioikeus on sille määrättyjen tavanomaisten tehtäviensä perusteella kokeneempi käsittelemään valitusasioita kuin kärjäoikeus
 - Hovioikeudessa asian käsittely tapahtuisi aina useamman kuin yhden (kolmen) jäsenen kokoonpanossa
 - Voimassa olevaa lakia ei pidetä tasapuolisena, koska kärjäoikeudesta eteenpäin menettely on alisteinen seulontamenettelylle; harvalla vähemmistöosakkeenomistajalla on 10 000 euron intressi, mutta lunastajalla tämä on lähes aina. Myös valitustie korkeimpaan oikeuteen ja EU:n tuomioistuimeen on raskas.
 - Keskittäminen tiettyyn tuomioistuimeen lyhentää käsittelyaikoja, yhtenäistää käsittelyjen lopputuloksia, tuo kustannussäästöjä.

Useat lausunnonantajat huomauttivat ehdotetun OYL 18 luvun 5 §:n 1 momentin vaikeaselkoisesta kieliasusta.

Useat lausunnonantajat toteavat tai antavat ymmärtää ongelmana olevan, ettei vähemmistöosakkeenomistajilla ole edustusta Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnassa. Kotimainen lunastaja on yleensä Keskuskauppakamarin tai alueellisen Kauppakamarin jäsen, minkä seurauksena lunastajan intressipiirissä valitaan sekä välimiehet että uskottu mies. Vähemmistöosakkeenomistajilla tai heitä edustavilla organisaatioilla ei ole mahdollisuutta nimetä edustajaansa lunastuslautakunnan jäseneksi. Menettely ei näytä puolueettomalta ja riippumattomalta.

Toinen esiin tuotu ongelma on myös se, ettei uskotulla miehellä ole valitusoikeutta välitystuomiosta, toisin kuin vuoden 1978 osakeyhtiölain mukaan. Viimeksi mainittu muodostuu ongelmaksi mm. tilanteessa, jossa kaikki tunnetut vähemmistöosakkeenomistajat tyytyvät välitystuomioon, jolloin tuntemattomat osakkeenomistajat jäävät vaille oikeus-suojaa.

3 Välimiesten määrääminen (muutoksenhakukielto)

Kannatus. Itä-Suomen hovioikeus, Helsingin kärjäoikeus, Varsinais-Suomen kärjäoikeus, Helsingin hallinto-oikeus, Rovaniemen hallinto-oikeus, Turun hallinto-oikeus, Elinkeinoelämän keskusliitto, Finanssialan Keskusliitto, Hallitusammattilaiset, Keskuskauppakamari, KHT-yhdistys, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Yrittäjät

Vastustus. Valtiovarainministeriö, Kuopion hallinto-oikeus, Osakesäästäjien keskusliitto, Mähönen ja Villa

Muut aiheita koskevat huomiot tai ehdotukset. Polón

Ehdotuksen kannattajien perustelut

Itä-Suomen hovioikeuden mukaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytykset täyttyvät välimiehen määräämisen osalta, kun päätöksestä voitaisiin valittaa välitystuomiosta valitettaessa.

Helsingin kärjäoikeus arvioi, että oikeusministeriö on arviomuistiossaan päätenyt perustellusti esittämään, ettei päätökseen välimiehen määräämisestä ja päätökseen, jolla uskottua miestä ei päätettäisi hakea, saa hakea muutosta. Esitetyllä muutoksella ei ole vaikutusta kärjäoikeuden työmäärään.

Pääpiirteissään Varsinais-Suomen kärjäoikeus pitää arviomuistiossa esitettyjä kannanottoja hyväksyttävänä.

Helsingin hallinto-oikeudella ei ole ehdotukseen huomauttamista.

Rovaniemen hallinto-oikeus katsoo, että arviomuistiossa ehdotettua valituskieltoa välimiesten valintapäätöksestä voidaan pitää sellaisena vähäisenä poikkeamisena muutoksenhakuoikeudesta, joka ei vaaranna oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytyksiä. Tilanne on rinnastettavissa tilintarkastuslain 54 §:n 1 momentissa säädettyyn muutoksenhakukieltoon tilintarkastuslautakunnan päätöksestä. Lisäksi on otettava huomioon asianosaisten mahdollisuus hakea edellä mainituin tavoin muutosta välitystuomioon yleisessä tuomioistuimessa. Asiaan osallisten oikeussuojan tarpeen ei siten voida katsoa vaarantuvan valituskiellon takia.

Turun hallinto-oikeuden mukaan lunastusmenettelyyn ei ole miltään osin syytä kytkeä muutoksenhakuoikeutta hallinto-oikeuteen.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK (EK) katsoo arviomuistiossa esitetyn mukaisesti, että valituskielto selventäisi osakeyhtiölakia, nopeuttaa lunastusprosessia ja säästää asianosaisten kustannuksia. Valituskielto prosessin tehostamiseksi on perusteltua tilanteessa, jossa taloudellinen intressi on vähäinen ja jossa vähemmistöosakkeenomistaja kuitenkin on oikeutettu saamaan osakkeen käypää arvoa vastaavan lunastusvastikkeen. Asianosaisen oikeuksia turvaa vielä prosessiväitteen tekomahdollisuus käräjäoikeudessa, joten valituskielto ei poista kokonaisuudessaan asianosaisen reagointimahdollisuuksia uskotun miehen hakematta jättämistä koskevaan lunastuslautakunnan päätökseen liittyen.

Finanssialan Keskusliiton (FK) mukaan voidaan edetä hallituksen esityksen laatimiseen ehdotetulla tavalla.

Hallitusammattilaiset ry (HallAm) katsoo, ettei Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan päätöksiin välimiesten valinnasta ja uskotun miehen määräämättä jättämiseen tulisi saada hakea muutosta valittamalla.

Keskuskauppakamari painottaa, että se, mitä on tuotu esille oikeusministeriön muistiossa, ei anna aiheutta muuttoa Keskuskauppakamarin ja Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan aloitteesta todettua.

KHT-yhdistys ry. toteaa, että esitettyä valitusoikeuden puuttumista lunastuslautakunnan välimiehen määräämistä ja uskotun miehen hakematta jättämistä koskeviin päätöksiin voidaan pitää perusteltuina ottaen huomioon prosessuaaliset seikat, valitusoikeus pääasiallisuudesta sekä muut oikeusministeriön muistiossa ilmenevät seikat.

Suomen Asianajajaliitto (Asianajajaliitto) pitää aloitteessa sekä arviomuistiossa esitettyä ehdotusta perusteltuna. Valitusoikeuden puuttuminen on omiaan nopeuttamaan prosessia ja monissa tilanteissa todellinen intressi on varsin vähäinen. Arviomuistiossa on esitetty näkemys siitä, että teoriassa välimiesten valintaa koskeva päätös olisi riitautettavissa. Välimiesten valintaprosessi on käytännön tasolla vakiintunut eikä siinä ole havaittu ongelmia, mikä on omiaan puoltamaan tehtyä esitystä. Nyt ehdotettu lisäys OYL:iin on omiaan selventämään tätä asiaa. Valitusoikeuden puuttumiseen liittyy kuitenkin tulkinvarainen kysymys osakkeenomistajan oikeussuojan tarpeesta, välimiehen määräämisestä ei voisi valittaa.

Suomen Yrittäjät ry:llä ei ole huomautettavaa ehdotukseen.

Ehdotuksen vastustajien perustelut

Valtiovarainministeriö (VM) kertoo aluksi lausuntomenettelyssä ongelmiksi kokemistaan seikoista, jotka vaikeuttavat arviointia.

VM kiinnittää huomiota pörssiyhtiöiden näkökulmaan ja katsoo, että arviomuistion mahdollisessa jatkovalmistelussa tulisi enemmän selostaa vaikutuksia sijoittajansuojaan

arvopaperimarkkinoilla. Lunastustilanteet voivat olla varsin erilaisia. VM:n mukaan on epäselvää, miksi oikeussuojaa on tarpeen vähentää muutoksenhakukiellolla, jos väli-
miesten valintaa ei ole tähänkään asti riitautettu.

VM toteaa, ettei arvopaperimarkkinalainsäädännössä ole voimassa muutoksenhakukiel-
toja, ja katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi ainakin pörssi-yhtiöiden osalta harkita muita
vaihtoehtoja kuin ehdotettuja muutoksenhakukieltoja.

Päinvastoin, sijoittajansuojan edistämiseksi on säädetty ns. pörssilistadirektiivin
(2001/34/EY) vaatimusten mukainen valitus arvopaperipörssin päätökseen, joka koskee
arvopaperin poistamista pörssilistalta. Tämä muutoksenhakuoikeus on sijoittajien etujen
valvomiseksi toimivalla rekisteröidyllä yhdistyksellä ja sijoittajalla, joka omistaa kysei-
siä arvopapereita tai niihin oikeuttavia arvopapereita. VM:n mukaan OYL:n muutoseh-
dotus näyttäisi siten edustavan sijoittajansuojan ja oikeusturvan näkökulmasta jokseen-
kin vastakkaisia päämääriä kuin ne, joihin arvopaperimarkkinalainsäädännön kokonai-
suusuudistuksessa on pyritty. VM toteaa, että osakkeenomistajan oikeusturvaa koskevat
lunastusriidat pörssi-yhtiöissä liittyvät juuri arvopaperin pörssilistalta poistamista koske-
viin tilanteisiin, joita koskevaa sääntelyä sisältyy sekä julkisten ostotarjousten ja lunas-
tusvelvollisuuden sääntelyyn ehdotuksessa uudeksi arvopaperimarkkinalaiksi että pörssin
toiminnan sääntelyyn ehdotuksessa uudeksi laiksi kaupankäynnistä rahoitusvälineil-
lä. Lunastusmenettelystä on säännöksiä myös ostotarjousdirektiivissä (2004/25/EY).
Arviomuistiossa pörssi-yhtiöiden näkökulmaa ei ole otettu lainkaan esille, vaikka pörssi-
yhtiöiden lunastusriidoista on myös tuore uskotun miehen nostamasta kanteesta seurannut
korkeimman oikeuden ratkaisu (KKO 2009:19).

VM kuvaa arvopaperimarkkinalainsäädännön pääasialliset muutoksenhakureitit. Toisin
kuin KKO:ssa, KHO:ssa ei sovelleta arvopaperimarkkinalainsäädännössä tarkoitettujen
asioiden käsittelyssä valituslupajärjestelmää (vrt. HE 32/2012, s. 70–72). Molemmista
ylimmistä tuomioistuimista on annettu AML:n soveltamista koskevia ratkaisuja. Mah-
dolliset muutoksenhakukiellot eriyttäisivät muutoinkin monimutkaista oikeusturvajär-
jestelmää entisestään. VM:n näkemyksen mukaan hallinto-oikeudellinen oikeussuojajär-
jestelmä on sijoittajansuojan näkökulmasta ilmeisesti edullisempi, kun viranomaispro-
sessista aiheutuu yleisessä tuomioistuimessa ajettavaan kanteeseen verrattuna vähem-
män kuluja.

VM:n mukaan lunastusmenettelyn tehostaminen ja nopeuttaminen ovat epäilemättä ai-
heellisia tavoitteita. Kallis ja pitkäkestoinen lunastusprosessi haittaa yritysjärjestelyjä
eikä ole sijoittajien edun mukainen. Jatkovalmistelussa tulisi ainakin pörssi-yhtiöiden
sääntelyssä harkita ensisijassa muita vaihtoehtoja kuin ehdotettuja muutoksenhakukiel-
toja. VM esittää viisi eri vaihtoehtoa, jotka kaikki VM:n mukaan heijastavat aloitteessa
mainittua muutoksenhakutuomioistuimelta edellytettyä kapeaa erityisasiantuntemusta.
VM pitää esittämistään vaihtoehtoista kenties parhaana pörssi-yhtiöiden sääntelyssä
Ruotsin lainsäädännön mukaista vahvistettua sijoittajansuojaa, jossa uskottu mies nimit-
tää yhden välimiehistä ja valvoo poissaolevien osakkeenomistajien etua. Sijoittajaa pa-
remmin suojaava lainsäädäntö luo paremmat edellytykset kotitalouksille sijoittaa säästö-
jään etenkin suorina sijoituksina. Myös tutkimustieto on osoittanut vahvan sijoittajan-
suojan ja tehokkaiden arvopaperimarkkinoiden välisen yhteyden. Ruotsissa kotitalouk-
sien osuus sijoittajakunnasta on suurempi kuin Suomessa. Vahva sijoittajansuoja ei ole

ollut esteenä sille, että Ruotsissa tehdään esim. eurooppalaisessa vertailussa huomattava määrä julkisia ostotarjouksia. VM:n mukaan vaatimus kapeasta erityisasiantuntemuksesta on juuri peruste valitusoikeuden säilyttämiselle.

Kuopion hallinto-oikeus katsoo perustuslain 21 §:ään viitaten, että muutoksenhakujärjestelmän tulee hallintoasioissa mahdollisimman selkeä ja johdonmukainen. Valituskieltoja tuleekin näin ollen säätää vain hyvin poikkeuksellisiin asioihin varsinkin silloin, kun kysymys ei ole valituskiellosta hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen vaan jo suoraan hallintopäätöksestä hallinto-oikeuteen. Kuopion hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan arviomuistiossa ei ole esitetty riittäviä perusteluja poikkeuksellisen ja muutoksenhakujärjestelmän kannalta epäjohdonmukaisen valituskiellon säätämiseksi.

Osakesäästäjien keskusliitto (Osakesäästäjät) toteaa, että Keskuskauppakamari valitsee lunastuslautakunnan jäsenet, jotka valitsevat välimiesoikeuksien jäsenet, jotka ehdottavat uskottua miestä. Käytännössä käräjäoikeus on aina, yhtä poikkeusta lukuun ottamatta valinnut uskottuksi mieheksi henkilön, jota lunastuslautakunta on ehdottanut.

Osakesäästäjien mukaan kotimainen lunastaja on pääsääntöisesti Kauppakamarin jäsen, mistä seuraa, että lunastajan intressipiirissä valitaan välimiesoikeuden jäsenet ja lunastettavien osakkeiden omistajien etua valvova uskottu mies. Uskotun miehen tehtävänä on siis valvoa lunastusmenettelyssä nimenomaan vähemmistöosakkeenomistajien etua. Lisäksi lain mukaan nimettävän välimiehen on oltava puolueeton ja riippumaton.

Osakesäästäjien mukaan osakkeenomistajia edustavilla edunvalvontaorganisaatioilla ei ole mahdollisuutta nimetä edustajaansa lunastuslautakunnan jäseneksi (vrt. esim. arvopaperimarkkinalain 6 luvun 17 §, jonka perusteella Keskuskauppakamarin yrityskauppalautakuntaan on valittava myös osakkeenomistajien edustajia). Osakesäästäjien mielestä nykyinen menettely ei ole puolueeton eikä riippumaton, eikä valitusoikeutta siten pidä poistaa missään tapauksessa.

Mähönen ja Villa toteavat yleisesti, että Keskuskauppakamarin ja Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan ehdotukset ovat erittäin ongelmallisia, eivätkä Mähönen ja Villa voi niihin yhtyä. Mähönen ja Villa eivät näe ehdotuksessa tarkoitetuissa säännöksissä ongelmia. Sen sijaan ehdotukset aiheuttavat uusia tulkintaongelmia, ei vähiten perustuslain näkökulmasta.

Mähönen ja Villa toteavat, että yksi osa OYL 18 luvussa säädetyn legaalisen välimiesmenettelyn nopeutta on välimiesten määräämisprosessin yksinkertaisuus Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnassa. Eksplisiittinen muutoksenhakuoikeus lunastuslautakunnan päätökseen olisi omiaan kannustamaan tällaisiin muutoksenhakuihin, myös kverulointitarkoituksessa. Koska voimassa olevasta laista, sen mahdollisesta teoreettisesta epäselvyydestä huolimatta, ei ole seurannut ongelmia, ei ole syytä puuttua asiaan nimenomaisin säännöksin.

Mähönen ja Villa toteavat, että Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan välimiesten määräämistä koskevista päätöksistä ei ole valitettu. Nimenomainen muutoksenhakukielto antaisi sen sijaan erikoisen signaalin osakkeenomistajille ja saattaisi jopa nykyisestä poiketen kannustaa muutoksenhakuun ylimääräiseen muutoksenhaun muodossa.

Muita aihetta koskevia huomioita tai ehdotuksia esittävien perustelut

Polón kiinnittää huomiota siihen, että osakeyhtiölain mukaan Keskuskauppakamarin lunastuslautakunta määrää välimiehen tai välimiehet ja hakee uskotun miehen määräästä käräjäoikeudelta. Polónin mielestä tällainen menettely, jossa hakija määrää kaksi osapuolta kolmesta, on hyvin arveluttavaa, eikä vallan kolmijaon mukaista. Polónin mukaan nykyinen käytäntö muistuttaa kartellia ja lunastuslautakunnalle lähinnä rahankeuruuta (suurimmillaan hakemuksen teko enemmistöosakkeenomistajalle maksaa 7000 euroa). Uudessa laissa pitäisi jatkaa samaa käytäntöä, että enemmistöosakkeenomistaja maksaa kulut uskotun miehen hakemisesta, haki sitä kuka tahansa.

Polón kiinnittää huomiota siihen seikkaan, että välimiehen määräys tehdään siten, että Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnasta soitetaan välimiesehdokkaalle, joka suostuessaan ilmoittaa olevan esteetön ko. tehtävään. Sitten lunastuslautakunta valitsee välimiehen ja vasta tämän jälkeen välimies antaa kirjallisen sitoumuksen esteettömydestään. Välimiehen kirjallisessa vakuutuksessa on usein ilmoitettu lisää, mutta se ei ole ollut lunastuslautakunnan tiedossa, kun se määrää välimiehen. Vähemmistöosakkeenomistajat ovat luulossa, että lisälausuma on ollut lunastuslautakunnan tiedossa välimiehestä päättäessään. Polónin mukaan nykyinen käytäntö on nurinkurinen.

Polónin mukaan lunastuslautakunnan tulisi laittaa Viralliseen lehteen ilmoitus välimiehen hakemisesta sekä vähemmistöosakkeenomistajille ohjaus uskotun miehen hakemiseen.

4 Uskotun miehen määräyksen hakematta jättäminen

Kannatus. Sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtioneuvoston kanslia/omistajaohjausosasto, korkein hallinto-oikeus, Helsingin käräjäoikeus, Varsinais-Suomen käräjäoikeus, Helsingin hallinto-oikeus, Rovaniemen hallinto-oikeus, Elinkeinoelämän keskusliitto, Finanssialan Keskusliitto, Hallitusammattilaiset, Keskuskauppakamari, KHT-yhdistys, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Yrittäjät, Sillanpää

Varaus. Itä-Suomen hovioikeus, Kuopion hallinto-oikeus (määräämättä jättäminen perusteltu, valituskielto ei perusteltu), Turun hallinto-oikeus (määräämättä jättäminen ei perusteltu, valituskielto perusteltu), Finanssivalvonta, Vahtera

Vastustus. Pirkanmaan käräjäoikeus, Osakesäästäjien keskusliitto, Mähönen ja Villa

Muut aiheetta koskevat huomiota tai ehdotukset. Valtiovarainministeriö, oikeuskanslerinvirasto, Polón

Ehdotuksen kannattajien perustelut

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) voi yhtyä oikeusministeriön näkemyksiin. Vakuutusosakeyhtiöiden osalta asiasta ei ole tarpeen säätää osakeyhtiölaista poikkeavasti.

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) kannattaa ehdotusta, että Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnalle annetaan enemmän harkintavaltaa sen suhteen, hakeeko se uskotun miehen määräämistä vai ei. TEM:n mukaan lunastuslautakunnalla on varmasti riittävästi näkemystä ja kokemusta siitä, milloin uskottua miestä tarvitaan vähemmistön oikeussuojan turvaamiseksi ja milloin ei. Taloudellisen intressin suuruus ei kuitenkaan saisi olla liian merkittävä kriteeri, johon päätös uskotun miehen määräämisen hakemisesta perustetaan.

TEM:n mielestä vähemmistön oikeussuoja edellyttää sitä, että vähemmistöä koskevista päätöksistä on mahdollisuus valittaa. Tästä johtuen TEM ei kannata sitä, että uskotun miehen määräämisen hakemisesta ei voida valittaa. Hallinto-oikeudellinen valitusprosessi ei välttämättä viivästyttäisi lunastusprosessia paljoakaan, jos myös hallinto-oikeuden osalta lunastukseen liittyvät tapaukset keskitettäisiin yhteen hallinto-oikeuteen. Joka tapauksessa uskotun miehen määräämisen hakemiseen liittyvien valitusten määrä olisi todennäköisesti hyvin pieni, onhan itse hakemustenkin määrä pieni.

TEM katsoo, että jatkovalmistelussa on myös varmistettava, että mikäli valitusoikeus lunastuslautakunnan päätöksestä olla hakematta uskottua miestä poistetaan, niin vähemmistöllä on riittävästi osaamista tehdä ns. prosessiväite silloin, kun välitystuomion pääasiaratkaisusta valitetaan käräjäoikeuteen. Väitteen avulla vähemmistöllä on mahdollisuus saada käräjäoikeus määräämään uskottu mies.

Valtioneuvoston kanslia/omistajaohjausosasto (VNK/000) pitää Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan aloitetta ja OM:n arviomuistiossa ehdotettua ehdotusta aloitteen toteuttamiseksi OYL:n muutoksella perusteltuna. Uskotun miehen määrääminen on ensisijaisesti tarpeellista laajasti omistetuissa yhtiöissä, joissa osakkeenomistajia ei voida käytännössä tavoittaa. Uskottu mies voi myös perustellusti olla tarpeen tilanteissa, joissa suppeamman omistuspohjan yhtiöissä on vajaavaltaisia tai tavoittamatta jääviä omistajia.

VNK/000 katsoo, että sen sijaan yhtiöissä, joissa on vain joitakin omistajia ja nämä ovat kaikki selkeästi tunnettuja sekä tavoitettavissa, tämänkaltainen edunvalvonta on omiaan tuottamaan tarpeettomia kustannuksia ja joskus myös turhauttavia ristiriitaitilanteita, kun uskottu mies ei oikeastaan edusta ketään vaan on prosessissa mukana vain ”varmuuden vuoksi”. Tällaiset tilanteet ovat varsin helposti tunnistettavissa ja voidaan kuvata säädösperusteluissa tavalla, joka osoittaa lunastuslautakunnan harkinnalle tarkoitettut rajat.

VNK/000 toteaa lisäksi, että toisen tyyppitilanteen muodostavat pienen taloudellisen intressin lunastustilanteet, joissa uskotun miehen kustannus voi jo sellaisenaan ylittää varsinaisen taloudellisen intressin. Kun kysymys on lunastuksesta yksityisen intressissä, pelkästään vähäinen taloudellinen intressi ei VNK/000:n mielestä sellaisenaan riitä sivuuttamaan uskotun miehen käyttötarvetta, jos kaikki osakkeenomistajat eivät ole tavoitettavissa ja kykeneviä edustamaan itseään. Myös tähän liittyvät asetelmat ja intressit on perusteltua kuvata säädösperusteluissa.

Korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) mukaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevien säännösten sekä hallintolain (434/2003), viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) ja kielilain (423/2002) yleishallinto-oikeudellisten säännösten soveltaminen lunastuslautakuntaan ilmentää niitä vaatimuksia lainsäädännölle, jotka perustuvat tulkintaan Keskuskauppakamarin ja sen lunastuslautakunnan viranomaistehtäviin rinnastuvista julkisista hallintotehtävistä. Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

KHO toteaa, että vaikka lunastuslautakunnan tehtävät rinnastuvat viranomaistehtäviin perustuslain 124 §:n tarkoittamalla tavalla, kysymys lunastuslautakunnan päätösten *valituskelpoisuudesta hallintopäätöksinä* on ratkaistava tästä seikasta erillään. Vakiintuneen hallinto-oikeudellisen oikeuskäytännön mukaan valituskelpoisina hallintopäätöksinä ei pidetä sellaisia päätöksiä, joissa viranomaisen tai siihen rinnastuvan päätös tai toimenpide asiassa on asian saattaminen toisen viranomaisen käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi

(esimerkiksi kunnallisasiaa koskeva KHO 2005:38). Viranomainen tai viranomaistoinnivaltuuksia käyttävä yksityinen toimija ei ole tuolloin ratkaissut asiaa sillä tavoin, että kysymyksessä voisi olla hallintolainkäyttölaissa tarkoitettu valituskelpoinen hallintopäätös.

KHO katsoo, että aineellisesti lunastuslautakunnan päätöksenteko liittyy kiinteästi yleisten tuomioistuinten toimivaltaan kuuluvaan asiaan, joten luontevinta olisi ratkaista vähemmistöosakkaiden mahdollinen oikeusturvapuute osana käräjäoikeudessa käytävää prosessia. Asian oikeudellisen luonteen vuoksi tarkoituksenmukaisena ei voida pitää sellaista menettelyä, joka johtaisi lunastusriita-asiassa toisaalta prosessiin yleisessä tuomioistuimessa ja toisaalta prosessiin hallinto-oikeudessa.

KHO:n näkemyksen mukaan asiassa voitaisiin edetä siten, että OYL 18 luvun 5 §:n säännöksiä uskotun miehen määräämisestä täsmennettäisiin sillä tavoin, että lunastuslautakunnan velvoitetta hakea uskotun miehen määräästä muutettaisiin muistiossa esitetyistä syistä nykyistä lievemmäksi. Näin täsmennettyyn pykälään voitaisiin tämän jälkeen sisällyttää selvyyden vuoksi hallinto-oikeudellinen muutoksenhakukielto, joka koskisi lunastuslautakunnan kumpaakin päätöstyyppiä (sekä päätöstä hakea uskotun miehen määräästä että päätöstä olla hakematta). KHO toteaa lisäksi, että muistiossa on muutoin esitetty kattavat perustelut sille, miksi muutoksenhakukielto ei olisi ongelmallinen suhteessa perustuslain 21 §:n 1 momenttiin.

Helsingin käräjäoikeus yhtyy oikeusministeriön näkemykseen siitä, että OYL 18 luvun 5 §:ää on tarpeellista muuttaa siten, että se vastaa periaatteiltaan oikeudenkäyntiavustajia koskevaa lainsäädäntöä. Käräjäoikeus katsoo kuten oikeusministeriökin, ettei vähemmistöosakkaiden oikeussuoja heikenny siitä, ettei lunastuslautakunnalla aina olisi velvollisuutta hakea uskotun miehen määräämistä käräjäoikeudelta. Helsingin käräjäoikeus katsoo, ettei hakemusten määrän ja asian laadun huomioon ottaen muutoksella ei olisi mainittavaa vaikutusta käräjäoikeuksien työmäärään.

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että arviomuistioon sisältyvä lakiehdotus OYL 18 luvun 5 §:n 1 momentin muuttamisesta on vaikeaselkoinen ja se ei ehdotetussa muodossaan näyttäisi vastaavan arvomuistiossa esitettyä oikeusministeriön kantaa. Helsingin käräjäoikeus esittää, että kohta ”jollei uskotun miehen määräämistä ole pidettävä *perusteltuna*” muutettaisiin joko muotoon ”jollei uskotun miehen määräämistä ole pidettävä *tarpeettomana...*” tai muotoon ”jos uskotun miehen määräämistä on pidettävä perusteltuna...”.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus kannattaa ehdotusta uskotun miehen määräämisen rajoittamisesta esitetyllä tavalla. Varsinais-Suomen käräjäoikeus toteaa, että muistiossa oleva ehdotettu säädösteksti (18:5.1 §) on kuitenkin epäselvä, ja ehdottaa seuraavaa muotoilua: ”...jos uskotun miehen määräämättä jättämisestä on pidettävä perusteltuna ottaen huomioon vähemmistöosakkeenomistajien...” ?

Helsingin hallinto-oikeudella ei ole huomauttamista valmistelussa päädytystä johtopäätöksestä, jonka mukaan olisi perusteltua säilyttää voimassa olevan lain mukainen menettely taikka säätää mahdollisuudesta, että Keskuskauppakamarin lunastuslautakunta voisi tehdä uskotun miehen hakematta jättämistä koskevan päätöksen, johon liittyisi hallintoprosessuaalinen valituskielto.

Rovaniemen hallinto-oikeuden mukaan esitystä lunastuslautakunnalle annettavasta harkintavallasta sen suhteen, onko OYL 18 luvun 5 §:ssä tarkoitetun uskotun miehen määrääminen tarpeen, on pidettävä perusteltuna. Lainkohta muodostaa poikkeuksen hakemusasioita koskevasta pääsäännöstä, jonka mukaan hakemusasioissa avustajaa ei määrätä ilman erityisen painavia syitä. Lunastuslautakunnan harkintavallan myötä uskotun miehen määräämisen edellytykset saataisiin periaatteiltaan paremmin vastaamaan oikeudenkäyntiavustajia koskevaa lainsäädäntöä. Harkintavallan antamiseen lunastuslautakunnalle ei ole estettä myöskään asianosaisten oikeussuojan perusteella.

Rovaniemen hallinto-oikeus katsoo, että lainmuutoksen yhteydessä on myös tarpeen selvittää tilannetta hallinto-oikeudellisen muutoksenhaun osalta lunastuslautakunnan päättäessä siitä, ettei uskotun miehen määräämistä haeta, tai kun lunastuslautakunta päättää välimiesten valinnasta.

Rovaniemen hallinto-oikeuden mukaan arviomuistiossa esitettyä valituskieltoa lunastuslautakunnan päätökseen olla hakematta uskotun miehen määräystä on pidettävä perusteltuna, kun otetaan muiden muistiossa mainittujen seikkojen ohella erityisesti huomioon mahdollisuus valittaa välitystuomion pääasialkaisuudesta käräjäoikeuteen sekä se seikka, että vähemmistöosakkaalla on joka tapauksessa oikeus saada lunastusvastike osakkeesta.

Rovaniemen hallinto-oikeus toteaa lisäksi, että arviomuistioon liittyvän lakiehdotuksen 5 §:n 1 momenttiin näyttäisi pujahtaneen sanonnallinen virhe, kun tekstin alleviivatussa osassa käytetään sanaa *perusteltuna*. Jotta asia tulisi oikein ymmärretyksi, tulisi käyttää mainitun sanan asemesta sen negaatiota eli sanaa *perusteettomana* tai sitten sanaa *tarpeettomana*.

EK katsoo arviomuistiossa esitetyn mukaisesti, että aloite lunastuslautakunnan harkintavallan lisäämiseksi on kannatettava uudistus. Uudistuksella kyetään välttämään tarpeettomien hallinnollisten kustannusten muodostuminen tilanteessa, jossa yhtiön vähemmistöosakkeenomistajien oikeussuoja ei edellytä uskotun miehen hakemista. FK:n mukaan voidaan edetä hallituksen esityksen laatimiseen ehdotetulla tavalla.

HallAm pitää perusteltuna, että Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnalle annetaan arviomuistiossa esitetyissä olosuhteissa mahdollisuus olla hakematta uskotun miehen määräämistä.

Keskuskauppakamari painottaa, että se, mitä on tuotu esille oikeusministeriön muistiossa, ei anna aiheutta muuttoa Keskuskauppakamarin ja Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan aloitteesta todettua.

KHT-yhdistys katsoo esitetyn muutoksen perustelluksi oikeusministeriön muistiossa esitetyt seikat (ts. ettei harkintavallan myöntäminen lunastuslautakunnalle heikentäisi vähemmistöosakkeenomistajien oikeussuojaa ja että vähemmistöosakkeenomistajilla on kuitenkin aina oikeus edustaa itseään lunastusmenettelyssä) huomioden. KHT-yhdistys ehdottaa kuitenkin säännöstekstin muuttamista seuraavasti: ”tai jollei uskotun miehen määräämistä ole pidettävä *tarpeettomana* ottaen huomioon vähemmistöosakkeenomistajien oikeusturva ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen, edun määrä ja muut seikat...” Lisäksi KHT-yhdistyksen mukaan esitettyä valitusoikeuden puuttumista lunastuslautakunnan uskotun miehen hakematta jättämistä koskeviin päätöksiin voidaan pitää perusteltuna.

Asianajajaliitto pitää aloitteessa sekä arviomuistiossa esitettyä ehdotusta perusteltuna. Tilanteissa, joissa lunastusriidan intressi on vähäinen, uskotun miehen määrääminen on omiaan kasvattamaan lunastusmenettelyn kustannuksia tarpeettomasti. Vastaavasti uskotun miehen määrääminen lisää hallinnollista työmäärää tilanteissa, joissa sillä ei ole perustellusti saavutettavissa vastaavaa hyötyä.

Asianajajaliiton mukaan mahdollisuus jättää uskottu mies määräämättä jättää tosin avoimeksi kysymyksen siitä, milloin on kyseessä tilanne, jossa uskotun miehen määräämisen intressi on sillä tavoin vähäinen, että lunastuslautakunta voi jättää uskotun miehen määräämättä. Kysymyksen arviointiin vaikuttaa oletettavasti ensisijaisesti taloudellinen intressi, joka liittyy lunastettaviin osakkeisiin. Taloudellinen intressi puolestaan on aina tapauskohtaisesti arvioitavissa ja siihen vaikuttavat monet tekijät (esim. kohdeyhtiön asema ja osakkeenomistajan taloudellinen tilanne). Arviomuistiossa on esitetty, että uskotun miehen määräämisellä saattaa olla vaikutusta lunastettavien osakkeiden taloudellisten oikeuksien määrään ja toteutumiseen, joten uskotun miehen tehtävä sinällään on perusteltavissa, vaikka lähtökohtaisesti tällä ei ole vaikutusta lunastettavien osakkeiden arvon määräytymiseen. Sen sijaan arviomuistiossa esitetty näkemys siitä, että ei voi olla OYL:n tarkoituksen mukaista, että passiivinen osakkeenomistaja voi uskotun miehen myötävaikutuksella saada etua suhteessa itseään aktiivisesti edustavaan osakkeenomistajaan, on tietyltä osin tulkinnanvarainen, koska uskottu mies edustaa passiivisten osakkeenomistajien lisäksi myös tosiasiallisesti poissaolevia osakkeenomistajia.

Asianajajaliitto pitää aloitteessa sekä arviomuistiossa esitettyä ehdotusta muutoksenhakukiellosta perusteltuna. Valitusoikeuden puuttuminen on omiaan nopeuttamaan prosessia ja monissa tilanteissa todellinen intressi on varsin vähäinen. Asianajajaliitto toteaa, että valitusoikeuden puuttumiseen liittyy kuitenkin tulkinnanvarainen kysymys osakkeenomistajan oikeussuojan tarpeesta, mikäli uskotun miehen määräämättä jättämisestä, tai vastaavasti välimiehen määräämisestä, ei voisi valittaa. Kuten arviomuistiossa on esitetty, kyseinen muutos olisi poikkeus hallintolainkäytön pääsäännöstä ja arvioitava myös perustuslain sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen valossa. Arviomuistiossa on esitetty, että uskotun miehen määräämättä jättämistä koskevaa päätöstä voidaan joka tapauksessa saada oikaistua prosessiväitteen kautta. Tämä on sinällään totta, mutta kohdistuu ainoastaan passiivisiin osakkeenomistajiin, ei todellisuudessa poissaoleviin osakkeenomistajiin. Jälkimmäisten määrä lienee kuitenkin käytännössä suhteellisen vähäinen.

Suomen Yrittäjät ry:llä ei ole huomautettavaa ehdotukseen.

Sillanpää kannattaa osakeyhtiölain muutosta, jossa Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnalle myönnettäisiin harkintavaltaa sen suhteen, onko uskotun miehen määräys tarpeen, jos asianosaisten oikeusturva, edun määrä tai muut seikat eivät sitä edellytä. Tätä säännöstä on hyvä täydentää valituskiellolla, koska muutoin pienten yhtiöiden muutoinkin niiden resursseihin nähden raskaat lunastusmenettelyt vaikeutuisivat entisestään tarpeettomien, usein lähinnä kiusantekomielessä tehtyjen valitusten johdosta. Sillanpää perustelee kantaansa ennen kaikkea vähäisen taloudellisen intressin, jäljellä olevien osakkeiden vähäisellä määrällä ja taloudellisen tilanteen vaikeudella:

Joissakin lunastustilanteissa lunastuksen kohteena olevassa yhtiössä on ollut lunastusmenettelyyn päädyttyä jäljellä enää hyvin pieni määrä osakkeenomistajia ja näillä usein taloudellisesti lähes merkityksettömän pieni määrä osakkeita. Tällöin voidaan Sillanpään mielestä perustellusti kysyä, vaatiiko näiden oikeussuoja niin raskaan koneiston käyttämistä kuin minkä uskotun miehen hakeminen ja toiminta muodostaa.

Sillanpää toteaa, että joissakin tapauksissa sekä lunastuksen kohteena oleva yhtiö että lunastajayhtiö ovat olleet niin pieniä ja taloudellisesti suhteellisen vähävaraisia, että uskotun miehen käyttämisestä aiheutuneet kustannukset (vaikkakin tuollaisessa tilanteessa muihin lunastustilanteisiin verrattuna vähäiset) ovat saattaneet muodostua kyseessä olevan yrityksen kannalta raskaiksi. Lunastusmenettelyn läpivieminen voi kuitenkin heikossakin taloudellisessa olevan yrityksen kannalta olla yrityksen toiminnan jatkamisen osalta välttämätöntä ja jos vähemmistöosakas ei suostu osakkeitaan vapaaehtoisesti myymään, lunastusmenettely on ainoa tie halutun lopputuloksen (100 % omistus) saavuttamiseksi.

Sillanpää katsoo, että vähemmistöosakkeenomistajan oikeusturva tulee kuvataunkaltaisissa hyvin vähäisen taloudellisen intressin tapauksissa joka tapauksessa varmistettua välimiehen toimesta. Välimiehen on joka tapauksessa välitystuomiossa otettava kaikki tapaukseen liittyvät seikat huomioon arvioidessaan osakkeen käypää arvoa. Lisäksi vähemmistöosakkaalla on muutoksenhakumahdollisuus annettuun välitystuomioon.

Sillanpää viittaa antamaansa välimiestuomioon (Paperiset Oy, tuomio 14.7.2008) ja sovitettuun välimiesmenettelyyn (Fenestra Group Oy, välimiesmääräys 9.9.2009). Sillanpään mukaan tapausten piirteet huomioiden kummassakin edellä mainitussa tapauksessa olisi hyvin voitu jo alun alkaen jättää uskottu mies määräämättä eikä se olisi mitenkään heikentänyt vähemmistöosakkeenomistajan oikeusturvaa.

Sillanpää toteaa, että uskotun miehen tarpeellisuutta harkittaessa tulee vielä muistaa se, että vähemmistöosakkeiden lunastusmenettely eroaa jossakin määrin tavanomaisesta käräjä- tai välimiesoikeudessa käytävästä siviiliriidasta. Se eroaa mm. siinä, että osakeyhtiölain perustelujen mukaan siihen sovelletaan siviiliprosessuaalisia säännöksiä ainoastaan soveltuvin osin. Käytännössä tämä merkitsee esimerkiksi sitä, että välimiehet ovat varsin yleisesti antaneet vähemmistöosakkaille jossakin määrin ohjausta menettelykysymyksissä, jos on ollut nähtävissä, etteivät nämä tiedä miten tulee menetellä eikä näillä ole ollut avustajaa. Suoraan osakeyhtiölain säännöksestä seuraa lisäksi välimiehille velvollisuus vahvistaa osakkeen käypä arvo, mistä puolestaan seuraa velvollisuus

ainakin jossakin määrin hankkia arvon määrittämisessä tarvittavia selvityksiä. Mikäli asianosaiset eivät esitä riittäviä selvityksiä arvon määrittämiseksi, välimies voi kehottaa asianosaisia esittämään välimiehen tarpeelliseksi katsomia selvityksiä, kuten yhtiön tilinpäätösaineistoa ja vastaavia asiakirjoja.

Sillanpään mukaan voidaan tietysti ajatella, että uskotun miehen poisjättäminen lisää vastaavasti välimiesten palkkioiden määrää, koska nämä tavallaan joutuvat varmistamaan riittävän tietoaineiston olemassaolon, jos uskottu mies ei ole sitä heille toimittamassa. Sillanpää ei kuitenkaan usko näin käyvän. Tyypillisesti tilanteet, joissa uskottu mies jätettäisiin määräämättä, koskevat hyvin pieniä yhtiöitä ja lunastettavana olevien osakkeiden arvo on vähäinen. Tämän kaltaisissa tapauksissa myös välimiesten palkkiot ovat käytännön kokemusten mukaan olleet varsin alhaisia.

Ehdotukseen varauksellisesti suhtautuvien perustelut

Itä-Suomen hovioikeus katsoo, että säännökset uskotun miehen määräämisestä on säädetty vähemmistöosakkeenomistajien oikeussuojan turvaamiseksi. Arviomuistiossa esitetty lunastuslautakunnan ja tuomioistuinten työmäärän jonkinasteinen väheneminen tai uskotun miehen määräämisestä aiheutuvien kustannusten välttäminen ei ole Itä-Suomen hovioikeuden mukaan riittävä peruste heikentää vähemmistöosakkaiden oikeusturvaa esitetyllä tavalla.

Mikäli lunastuslautakunnalle halutaan myöntää harkintavaltaa uskotun miehen hakemisen suhteen, Itä-Suomen hovioikeus katsoo, että oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytykset toteutuvat vain, mikäli päätös olisi valituskelpoinen. Välimiehen määräämisen osalta olisi riittävä, että siitä voitaisiin valittaa valitettaessa välitystuomiosta.

Kuopion hallinto-oikeus katsoo, että tarve säätää Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan uskotun miehen hakematta jättämisestä on perusteltu. Uudistusehdotus kuitenkin heikentää vähemmistöosakkeenomistajien oikeusturvaa, mutta heikentymisen tosiasiallista merkittävyyttä ei arviomuistiossa esitetyn perusteella voida tässä yhteydessä riittäväällä tavalla arvioida.

Kuopion hallinto-oikeus toteaa, että vähemmistöosakkeenomistajien oikeusturvaa heikentävässä ja vaikutusten ulottuvuuden suhteen epävarmassa tilanteessa poikkeuksellisen ja muutoinkin käyttöalaltaan hyvin rajoitetun valituskiellon säätämiseksi ei hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan ole esitetty riittäviä perusteita, vaan päinvastoin valitustien turvaaminen ja tällöin jopa sen nimenomainen säätäminen lakiin tulisi ottaa harkittavaksi. Tämä siitäkin huolimatta, että Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan päätökseen olla hakematta uskottua miestä olisi mahdollista vedota niin sanottuna prosessiväitteenä käräjäoikeuteen. Kuopion hallinto-oikeus ei näe muutoksenhaussa hallinto-oikeuksiin erityisiä prosessuaalisia ongelmia.

Turun hallinto-oikeuden mukaan lunastusmenettelyyn ei ole syytä miltään osin kytkeä muutoksenhakumahdollisuutta hallinto-oikeuteen. Vähemmistöosakkaiden aseman turvaaminen on perusteltua säilyttää voimassa olevan lain mukaisella tavalla järjestettynä.

Finanssivalvonta katsoo, että ehdotetussa osakeyhtiölain 18 luvun 5 §:n 1 momentissa (tai vähintään säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa) tulee antaa merkitystä sille, kuinka paljon vähemmistöosakkeenomistajia yhtiössä on. Varsinkin tilanteessa, jossa pörssiyhtiö poistuu säännellyltä markkinalta lunastusmenettelyn seurauksena, uskotun miehen määräämisen tulisi olla jatkosakin pääsääntö, sillä tuntemattomien asianomistajien joukko voi olla suuri. Finanssivalvonta pitää myös ehdotetun säännöksen sanamuotoa vaikeaselkoisena.

Vahtera toteaa, että asia sinänsä on suhteellisen vähäinen lunastusmenettelyyn liittyvä kysymys ja kiinnittää erityistä huomiota perustuslaissa säädettyyn omaisuuden suojaan (15 §:n 2 mom.) pakkolunastuksen yhteydessä. Säännöstä on tulkittava suppeasti siten, ettei täyden korvauksen ehdottomuudesta tule tinkiä edes silloin, jos lunastusriidan intressi on vähäinen. Myös itse lunastusprosessia tulee tarkastella sen suhteen, miten se täyttää omaisuuden suojan vaatimuksen.

Vahtera viittaa arviomuistiossa s. 14:n toteamukseen, että uskotun miehen puuttuminen saattaisi laskea käypää hintaa verrattuna siihen, että uskottu mies määrättäisiin. Vahteran mukaan huomioiden omaisuuden suojan ja vähemmistöosakkeiden lunastukseen liittyvän pakko-ottamisen luonteen vaikuttavat arviomuistion perustelut erittäin ongelmallisilta tai jopa mahdottomalta omaisuuden suojan näkökulmasta. Kun kysymys on omaisuuden pakko-ottamisesta, edellyttää omaisuuden suoja, että lunastettavien osakkeiden omistajalle turvataan kaikissa tilanteissa käypä hinta. Arviomuistion johtopäätösten osalta voitaneen päätellä, että vähemmistön asema ei tule turvatuksi ilman uskottua miestä. Vahteran mukaan arviomuistiossa tehty johtopäätös on tältä osin liian yksioikoinen, kun otetaan huomioon, että välimiehillä on yleinen velvollisuus määrittellä käypä hinta.

Vahtera pitää sinänsä mahdollisena, että uskotun miehen kustannukset voivat nousta joissakin yksittäistapauksissa lunastusriidan kokonaisintressiin nähden huomattavan korkeiksi. Näitä kuluja saatetaan käyttää vähemmistöosakkeenomistajan taholta jopa keinona kiristää lunastajalta esimerkiksi sopimusteitse korkeampi lunastushinta. Tämä ei kuitenkaan muodosta automaattisesti sellaista perustetta, jolla omaisuuden suojaan voitaisiin hyväksyä heikennyksiä. Näin ollen mahdollinen lainmuutos tulee toteuttaa siten, ettei vähemmistöosakkeenomistajien omaisuudensuoja heikkene. Vahtera katsoo, että osakeyhtiölain lunastussääntelyn nimenomaisena tarkoituksena on turvata käypä hinta riippumatta siitä, onko vähemmistöosakkeenomistaja aktiivinen vai passiivinen. Lunastusvelvollisen tulee varautua omistussuutensa huomioiden kaikkiin niihin kustannuksiin, joita vähemmistöosakkeiden lunastusmenettelystä aiheutuvat.

Vahtera katsoo myös, että käyvän hinnan määräytymisen riittävät takeet tulisi varmistaa ja että uskotusta miehestä luopuminen edellyttää käytännössä sitä, että välimiesten velvollisuutta huolehtia vähemmistön intressistä korostetaan. Vahteran mukaan kun välimiesten roolia ja tehtäviä joudutaan korostamaan silloin, kun uskottua miestä ei ole, lisää se lähtökohtaisesti välimiesten tehtäviä ja näille tulevia kuluja. Välimiesten on tällöin varmistuttava nykyistä prosessia enemmän aktiivisella ja itsenäisellä tiedonhankinnalla siitä, mikä osakkeen käypä arvo on, koska uskottu mies ei toimita oikeudelle vähemmistöosakkeenomistajien intressiä asiassa puoltavaa aineistoa. Näin ollen uskotun

miehen määräämättä jättämisestä syntyvä kulusäästö voi jäädä näennäiseksi. Lisäksi välimiesten objektiivisuus asiaan saattaa heikentyä, kun heidän tarve toimia prosessissa aktiivisesti vähemmistön eduksi lisääntyy verrattuna siihen, että vähemmistön etua ajava ammattitaitoinen uskottu mies olisi määrätty.

Vahtera toteaa lisäksi, että arviomuistiossa on kiinnitetty huomiota uskotun miehen määräämättä jättämisestä seuraavaan valituskieltoproblematiikkaan, jota sitäkään ei voida pitää ongelmattomana.

Vahteran mukaan lain muuttamista voidaan pitää mahdollisena. Ennen muutoksen toteuttamista tulisi selvittää edellä mainitut ongelmakohdat ja muutoksesta tämän arvion jälkeen kokonaisuutena saatavat hyödyt. Kokonaisuutena uskotun miehen määräämisen pakottavuudesta luopuminen ei ole niin yksinkertaista kuin arviomuistion argumentaatiosta voisi päätellä. Myös kustannussäästöt voisivat olla välimiesten muuttunut rooli huomioiden vähäisiä. Asian jatkovalmistelussa onkin syytä arvioida, onko kyseessä sen kaltainen välitön muutostarve, joka edellyttää sääntelyn muuttamista. Tässä yhteydessä olisi hyvä selvittää, paljonko määrältään uskotun miehen määräämisen poistamisella voitaisiin pienentää lunastuksen kuluja huomioiden välimiesten lisääntynyt työtaakka.

Ehdotusta vastustavien perustelut

Pirkanmaan käräjäoikeus toteaa, että uskotun miehen määräämistä koskevilla hakemuksilla näyttää olevan varsin vähäinen merkitys käräjäoikeuksien työmäärään. Asiat on käsitelty käräjäoikeuksissa nopeasti eikä käsittelystä ole aiheutunut hakijoille suuria kustannuksia. Pirkanmaan käräjäoikeuden mielestä käräjäoikeusvaihe on tarpeellinen ja turvaa yksittäisten vähemmistöosakkaiden oikeussuojan. Nykyinen säännös ehkäisee näissä asioissa helposti syntyviä riitaisuuksia. Käräjäoikeusvaihe on tarpeellinen uskotun miehen puolueettomuuden ja riippumattomuuden varmistamiseksi. Käräjäoikeus korostaa vielä, että osakeyhtiölaki on varsin uusi laki ja sen säätämistä edelsi laajapohjainen ja perusteellinen valmistelu. Käräjäoikeuden käsitys on, että on perusteltua säilyttää voimassa olevan lain mukainen menettely.

Osakesäästäjät vastustaa muutosehdotusta. Päätöksentekoa uskotun miehen hakematta jättämisestä ilman muutoksenhakumahdollisuutta ei voida antaa lunastuslautakunnalle, jonka jäsenten valinta tapahtuu lunastajan intressipiirissä. Aloitteen mukaisen lain muutoksen edellytyksenä olisi vähintään sijoittajien edunvalvontaorganisaatioiden mahdollisuus nimetä edustajansa lunastuslautakunnan jäseneksi (vrt. edelleen AML 6 luvun 17 §).

Osakesäästäjät toteaa, että vaikka asiaan liittyvät mahdolliset ongelmat olisivatkin harvinaisia, niin vähemmistöosakkeenomistajien oikeusturvan mahdolliset heikennykset ovat merkittäviä. Nykyisen lain mukaan uskotun miehen valinta voidaan lunastuslautakunnassa ratkaista vähemmistöosakkeenomistajia kuulematta (OYL 18 luvun 5 §). Nykyinen säännös, jonka mukaan uskottu mies voidaan jättää valitsematta, jos kaikki asianosaiset pitävät uskotun miehen määräämistä tarpeettomana, antaa lunastajalle

mahdollisuuden välttää uskotusta miehestä aiheutuvat kustannukset tapauksissa, joissa lunastettavien osakkeiden omistajia on rajallinen määrä ja kaikki osakkeenomistajat osoitteineen ovat tunnettuja.

Mähönen ja Villa toteavat vuoden 1978 osakeyhtiölakiin (734/1978) viitaten, että OYL 18 luvussa on lisäksi uskotun miehen muutoksenhakuoikeuden puuttumista koskeva ongelma, johon Keskuskauppakamari ja Keskuskauppakamarin lunastuslautakunta eivät ole puuttuneet: uskotun miehen välitystuomiota koskevan muutoksenhakuoikeuden puuttuminen (ks. tarkemmin jakso 5).

Mähönen ja Villa toteavat nykytilan osalta, että suurin este mahdollisuudelle sopia siitä, että uskottua miestä ei tarvita, ovat poissaolevat ja tuntemattomat osakkeenomistajat. Toisaalta tällaisessa tilanteessa tarve uskotun miehen määräämiselle on erityisen suuri, ja myös tarve muutoksenhakuoikeudelle olemassa.

Mähösen ja Villan mukaan on erittäin outoa, että arviomuistiossa painotetaan lunastajalle aiheutuvia kustannuksia syynä olla määräämättä uskottu mies. OYL 18 luvun mukainen menettely on pakkolunastusta, jossa vähemmistöosakkeenomistajalta riistetään viime kädessä väkisin omistusoikeus hänen omistamaansa omaisuuteen. Tässä asemassa pakkolunastajan kustannusten vähentämisen luulisi olevan pienimpiä oikeusturvaongelmia, mitä ajatella saattaa. Pikemminkin uskotun miehen asemaa tulisi vahvistaa tilanteessa, jossa pakkolunastuksen kohteena olevan omaisuuden omistajat ovat tuntemattomia eivätkä näin pysty puolustamaan menettelyssä oikeuksiaan. Näin ollen arviomuistiossa esitetyt oikeudenkäyntiavustajaa koskevat analogiaperustelut menevät täysin ohi maalin.

Mähönen ja Villa toteavat ehdotusten taloudellisten vaikutusten arvioinnin osalta, että lunastajan kustannusten vähentäminen ei ole riittävä peruste heikentää vähemmistöosakkeenomistajien, erityisesti tuntemattomien vähemmistöosakkeenomistajien oikeussuojaa. Lunastajien on mielletävä, että pakkolunastamisesta aiheutuu väistämättä ”ylimääräisiä” kustannuksia.

Mähönen ja Villa toteavat ehdotusten viranomaisvaikutusten arvioinnin osalta, että harkintavallan myöntäminen Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnalle siten, ettei sillä olisi enää velvollisuutta hakea uskotun miehen määräämistä tuomioistuimelta, lisää Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan ja tuomioistuinten työmäärää. Mikäli lunastuslautakunnalle annettaisiin tämä harkintavalta, työmäärä luonnollisesti lisääntyy, koska asia ei olisi enää rutiininomainen. Lunastuslautakunnan kielteiseen päätökseen tulisi voida hakea muutosta hallinto-oikeudelta, mikä puolestaan lisäisi näiden tuomioistuinten työmäärää niiden joutuessa pohtimaan tällaisessa valitusasiassa, onko lunastuslautakunnan päätös ollut perusteltu. Asia saattaisi edetä jopa korkeimpaan hallinto-oikeuteen asti, mikä lisää edelleen kustannuksia.

Näiden muutoksenhausta aiheutuvien lisäkustannusten välttämiseksi arviomuistiossa esitetään valituskieltoa. Ottaen huomioon arviomuistiossakin esitetyt perustelut uskotun miehen merkittävälle roolille lunastusprosessissa, valituskiellolle ei ole perusteita.

Mähönen ja Villa kiistävät yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnin osalta arviomuistiossa esitetyn väitteen, jonka mukaan Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnalle annettavalla harkintavallalla ja lautakunnan päätöksiin liitettävillä valituskielloilla ei olisi vähemmistöosakkeenomistajien oikeussuojaa heikentävää vaikutusta. Välimiesten määräämistä koskeva valituskielto ei ole ylipäättään tarpeen ja uskotulla miehellä on keskeinen rooli kaikissa lunastusasioissa mutta erityisesti silloin, kun vähemmistöosakkeenomistajien joukossa on poissaolevia ja tuntemattomia osakkeenomistajia.

Mähönen ja Villa katsovat, että ehdotukset antavat myös erikoisen signaalin eduskunnalle. Perustuslain 15 §:n 2 momentista seuraa, että pakkolunastusprosessia tulee tarkastella sen suhteen, miten se täyttää omaisuuden suojan vaatimuksen. Ehdotusta, jolla omaisuuden suojaa heikennettäisiin poistamalla vähemmistöosakkeenomistajien ehdoton oikeus uskottuun mieheen ja lisäämällä lakiin valituskieltoja, tulisi väistämättä tarkasteltava myös perustuslain näkökulmasta, mikä tekisi väistämättömäksi asian käsittelemisen myös perustuslakivaliokunnassa, varsinkin kun arviomuistiossakin esitetään epäilyksiä siitä, että muutokset saattavat olla omiaan alentamaan käypää hintaa. Tältä on tähän mennessä osakeyhtiölakia säädettyä ja muutettaessa vältytty. Samassa yhteydessä tulisi helposti tarkasteltavaksi koko OYL 18 luvun mukaisen menettelyn perustuslainmukaisuus. Tätä tulisi Mähösen ja Villan mielestä välttää olemalla ehdottomatta lakiin tarpeettomia muutoksia.

Muita aihetta koskevia huomioita ja ehdotuksia esittävien perustelut

VM ehdottaa Ruotsin lainsäädäntöä vastaavaa vahvistettua sijoittajansuojaa, jossa uskottu mies nimittää yhden välimiehistä ja valvoo osakkeenomistajien etua. VM:n mukaan uskotun miehen avulla osakkeenomistaja saa paremmin tietoja uskotulta mieheltä.

VM toteaa arviomuistiossa esitetystä näkemyksen, ettei uskotun miehen hakematta jättäminen vaikuta vähemmistöosakkeenomistajan oikeussuojaan koska välitystuomiosta voi aina valittaa, saattavan olla joissakin tilanteissa oikea. Toisaalta välitystuomiosta korkeimman oikeuden ratkaisuun voi kulua lähes viisi vuotta (vrt. KKO 2009:19), mikä oikeudenkäyntikustannukset huomioiden ei ole omiaan vahvistamaan sijoittajansuojaa. VM:n mukaan lisäksi uskottu mies parantaa sellaisten osakkeenomistajien oikeusturvaa, joilla ei ole pääsyä yhtiön arvonmäärityksen lähteille. VM toteaa tietojen saamisen uskotulta mieheltä olevan tehokkaampaa prosessin kestäessä kuin välimiesmenettelyn kautta. Jatkovalmistelussa oikeussuojakysymysten tarkastelua tulisi täydentää pörssi-yhtiöiden vähemmistöosakkeenomistajien näkökulmasta tehdyllä arviolla.

VM:n mukaan korkeimman oikeuden kolmen selostetun oikeudenkäyntiavustajia koskevan tapauksen (2001:3, 2002:14 ja 2010:86) yhteys arviomuistioon jää hämäräksi. Sen sijaan kärjäoikeuksien ratkaisujen tilastointi täydentää Keskuskauppakamarin internetsivuilla luetteloituja lunastuslautakunnan ratkaisuja, joissa uskotut miehet on tilastoitu vasta vuodesta 2011. Jatkovalmistelussa tilastointia tulisi täydentää tiedolla pörssi-yhtiöitä koskevien tapausten lukumääristä. VM viittaa myös Euroopan komission ehdotuksiin tilintarkastusjärjestelmän muuttamisesta, mikä tulisi ottaa jatkovalmistelussa huomioon.

VM:n mukaan kansainvälisen vertailun näkökulmasta on huomionarvoista, että OYL:n soveltamisala on selvästi laajempi kuin asianomaiset EU-direktiivit edellyttäisivät. Eräissä muissa EU-jäsenvaltioissa yhtiöoikeudellinen sääntely poikkeaa paljonkin julkisen ja yksityisen osakeyhtiön osalta. VM:n mukaan tämä voi tarkoittaa, kuten esim. Ranskassa, että listaamattomiin yhtiöihin ei sovelleta osakeyhtiöoikeudellista lunastusvelvollisuutta (*squeeze-out*) koskevia säännöksiä. On esitetty, että osakeyhtiöiden rajat ylittäviä sulautumisia koskevan direktiivin (2005/56/EY) soveltamisen helpottamiseksi ja konsernirakenteiden yksinkertaistamiseksi olisi tarkoituksenmukaista hyödyntää OYL 18 luvun sääntelyä. Arviomuistiossa ei ole tarkasteltu, olisiko tällä lainsäädännön eroavuudella merkitystä vähemmistönsuojan kannalta tilanteissa, joissa sulautuvissa konserniyhtiöissä on vähemmistöosakkeenomistajia. Eurooppalaisittain edistyksekkään OYL:n sääntely on, minkä vuoksi sen mahdollista vesittämistä olisi huolellisesti harkittava.

Oikeuskanslerinvirastolla ei ole lausuttavaa keskuskauppakamarin aloitteesta eikä arviomuistion ehdotusten vaikutusten arvioinnista. Arviomuistion lakiehdotusten osalta oikeuskanslerinvirasto toteaa, että 18 luvun 5 §:n 1 momentin ehdotetussa muutoksessa on ilmeisesti kirjoitusvirhe. Lainkohdan ensimmäisen virkkeen uutena loppuosana ehdotuksessa lukee ”tai jollei uskotun miehen määräämistä ole pidettävä perusteltuna ottaen huomioon vähemmistöosakkeenomistajien oikeusturva ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen, edun määrä ja muut seikat”, kun ilmeisesti tarkoituksena on ollut ehdottaa ”tai jollei uskotun miehen määräämistä ole pidettävä *perusteettomana* ottaen huomioon vähemmistöosakkeenomistajien oikeusturva ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen, edun määrä ja muut seikat”.

Polónin mukaan aiemmin uskottu mies edusti vain poissaolevia osakkeenomistajia, ja Polón pitää tätä sääntelyä parempana kuin nykyistä. Polónin mukaan uskotut miehet ovat usein olleet täysin piittaamattomia lain määräyksistä (eli vähemmistöosakkeenomistajien edusta huolehtimisesta, OM:n huom.) ja usein myötälleet lunastajaa. Kun heille on prosessin kestäessä huomautettu asiasta, niin he eivät ole osakeyhtiölakiin perustuvia määräyksistä välittäneet ollenkaan. Polón viittaa perusteluinaan Karair oy:n ja Abp Birka Line Oyj:n osakkeiden lunastusmenettelyihin.

Polón ehdottaa menettelyä, jossa ensin lunastusvaatimuksen tultua Keskuskauppakamarille se laittaa lunastusvaatimuksen ja ohjauksen uskotun miehen hakemisesta viralliseen lehteen. Tämän jälkeen vain vähemmistöosakkeenomistajat voisivat hakea uskotun miehen määräämistä. Jos kukaan ei hae uskottua miestä määrääjässä, niin uskottua miestä ei tarvita, ellei Keskuskauppakamari löydä määrääjän jälkeen painavia syitä uskotun miehen hakemiseen. Osakkeenomistajia on joissain prosesseissa ollut tuhansia, mutta käytännössä aktiivisia osakkaita on ollut parisenkymmentä, joten suuri vastaajien lukumäärä ei ole ollut koskaan problemaattista. Tosin Polónin mukaan yksittäistapauksessa käytännössä välimies on tulkinut lakia niin, että jos osakkeenomistaja ei vastaa välimiehen hakemiskirjeeseen, niin tällaista osakkeenomistajaa ei ole katsottu aktiiviseksi eikä tämä ole saanut kannekirjelmää. Polón kysyy myös, onko tarpeen valita uskottu mies myös fuusion mukaiseen osakkeiden lunastusriitaan.

5 Välitystuomiota koskeva muutoksenhaku kärjäoikeudessa

Kannatus. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsingin kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Varsinais-Suomen kärjäoikeus, Rovaniemen hallinto-oikeus, Turun hallinto-oikeus, Elinkeinoelämän keskusliitto, Finanssialan Keskusliitto, Hallitusammattilaiset, Suomen Yrittäjät, Mähönen ja Villa, Sillanpää, Vahtera

Varaus. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsingin hovioikeus, Pohjanmaan kärjäoikeus, KHT-yhdistys, Osakesäästäjien keskusliitto

Vastustus. Valtioneuvoston kanslia/omistajaohjausosasto, Itä-Suomen hovioikeus, Keskuskauppakamari, Suomen Asianajajaliitto, Polón

Ehdotuksen kannattajien perustelut

STM voi yhtyä oikeusministeriön näkemyksiin. Vakuutusosakeyhtiöiden osalta asiasta ei ole tarpeen säätää osakeyhtiölaista poikkeavasti.

Helsingin kärjäoikeus yhtyy oikeusministeriön näkemykseen siitä, ettei ole osoitettu riittävää tarvetta voimassa olevan sääntelyn muuttamiselle. Helsingin kärjäoikeudella ei ole huomautettavaa eikä lisättävää arviomuistiossa kuvattuihin ehdotuksen vaikutuksiin.

Helsingin kärjäoikeus toteaa, että 1–2 vuosittaisen tapauksen vuoksi valitusten käsittelyn siirtämisellä kärjäoikeuksista hovioikeuksiin ei merkittävästi parannettaisi tuomareiden erityisasiantuntemusta. Parhaiten asiantuntemusta lisättäisiin keskittämällä koko maassa vireille tulevat valitukset yhteen tuomioistuimeen. Kun nykyisin suuntauksena on ratkaisutoiminnan painopisteen siirtäminen kärjäoikeuksiin ja kun muutoinkin kannetaan välitystuomion kumoamisesta tai mitättömäksi julistamisesta käsitellään ensi asteena kärjäoikeudessa, kärjäoikeus olisi sopivin tuomioistuin käsittelemään valitukset. Suurimmissa kärjäoikeuksissa kärjätuomarit ratkaisevat vuosittain noin 60 laajaa riita-asiaa. Heillä on riittävän laaja ja monipuolinen kokemus arvioida myös välitystuomioita.

Helsingin kärjäoikeus toteaa, että valitusten käsittely kolmen tuomarin kokoonpanossa on mahdollista myös kärjäoikeudessa. Kolmijäseniseen kokoonpanoon voi kummassakin oikeudessa kuulua muitakin kuin vakinaisia tuomareita. Valitusten käsittely hovioikeudessa ei näin ollen välttämättä tapahtuisi kokoneemmassa kokoonpanossa kuin kärjäoikeudessa. Kärjäoikeudet ovat käsitelleet valitukset välitystuomioista kohtuullisessa ajassa.

Helsingin kärjäoikeuden mukaan todennäköistä on, ettei käsittely hovioikeuksissa olisi nopeampaa kuin kärjäoikeuksissa. Kärjäoikeuden ratkaisuista saa hakea muutosta suoraan korkeimmasta oikeudesta. Tällä yhden muutoksenhakuasteen sivuuttamisella on käsittelyn kestolle suurempi merkitys kuin valitusten käsittelyn siirtämisellä hovioikeuteen.

Pirkanmaan kärjäoikeudenkin mielestä ehdotuksen perustelut huomioon ottaen on ensisijaisesti arvioitava kysymys siitä, vaarantaako nykyinen järjestelmä, jossa kärjäoikeuden ratkaisuun haetaan muutosta suoraan korkeimmalta oikeudelta, asianosaisten oikeusturvaa. Pirkanmaan kärjäoikeuden mielestä asianosaisten oikeusturva ei vaarannu. Pirkanmaan kärjäoikeus toteaa, että kärjäoikeuksien tuomareiden ammattitaito on samalla tasolla kuin hovioikeudessa työskentelevien tuomareiden.

Pirkanmaan kärjäoikeuden mielestä oikea suunta oikeuslaitosta ja oikeudenkäyntinettelyä kehitettäessä on pyrkimys siirtää oikeudenkäynnin painopiste muutoksenhakuasteesta ensimmäisen asteen tuomioistuimiin. Nykyisin voimassa oleva osakeyhtiölain säännös vastaa tätä pyrkimystä. Pirkanmaan kärjäoikeus yhtyy oikeusministeriön käsitykseen, ettei ole osoitettu riittävää tarvetta voimassa olevan osakeyhtiölain 18 luvun 10 §:n muuttamiselle.

Pääpiirteissään Varsinais-Suomen kärjäoikeus pitää arviomuistiossa esitettyjä kannanottoja hyväksyttävänä. Varsinais-Suomen kärjäoikeudessa hämmästyttä herättää ainoastaan aloitteentekijän asenteellinen suhtautuminen kärjäoikeuksiin ja niiden toimintaan. Näin pienen asiaryhmän käsittelyn järjestäminen tavanomaisesta asioiden käsittelyjärjestyksestä poikkeavalla tavalla ei ole perusteltua. Riittävä asiantuntemus ja osaaaminen voidaan turvata keskittämällä muistiossa tarkoitettut asiat vain muutamalle tuomarille, kuten esimerkiksi Varsinais-Suomen kärjäoikeudessa jo tehdään. Muutoin kärjäoikeus yhtyy muistiossa esitettyihin perusteisiin ja kannattaa esitettyä ratkaisua ko. asioiden tuomioistuinkäsittelyn järjestämisestä.

Rovaniemen hallinto-oikeus ei kannata Keskuskauppakamarin ja sen lunastuslautakunnan ehdotusta välitystuomion muutoksenhaun osalta niin, että valitusasteena toimisi kärjäoikeuden asemesta hovioikeus. Muutoksenhakujärjestelmän muuttaminen esitetyn tavoin ei ole perusteltua. Tältä osin Rovaniemen hallinto-oikeus viittaa oikeusministeriön arviomuistiossa esitettyihin näkökohtiin.

Turun hallinto-oikeuden mukaan vähemmistöosakkaiden aseman turvaaminen on perusteltua säilyttää voimassa olevan lain mukaisella tavalla järjestettynä.

EK yhtyy oikeusministeriön arviomuistiossaan esittämiin perusteluihin ja katsoo, että aloitteessa esitetyt perusteet eivät ole riittäviä valitusasteen muuttamiseen kärjäoikeudesta hovioikeudeksi.

FK mukaan voidaan edetä hallituksen esityksen laatimiseen ehdotetulla tavalla.

HallAm katsoo, että lunastusriitaa koskevaan välitystuomioon on arviomuistiossa esitettyin perustein oltava mahdollisuus hakea muutosta yleisessä tuomioistuimessa. Nykyinen järjestelmä, jossa muutosta haetaan alioikeudelta ja alioikeuden tuomiosta saadaan

hakea muutosta suoraan Korkeimmalta oikeudelta valituslupaedellytyksin, täyttää hyvin oikeusturvan ja joutuisuuden vaatimukset. HallAm katsoo, arviomuistiossa esitetty huomioon ottaen, ettei aloitteessa ja sen johdosta tehdyssä selvityksessä ole esitetty sellaisia syitä, joiden johdosta muutoksenhakumenettelyä olisi syytä muuttaa.

Suomen Yrittäjät ry:llä ei ole huomautettavaa ehdotukseen.

Mähönen ja Villa toteavat nykytilan osalta, että korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2010:30 on järkevä eikä anna aihetta lainsäädäntötoimiin. Keskuskauppakamarin ja Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan ehdotuksesta kuitenkin seuraisi tältäkin osin uusia ongelmia. Mähösen ja Villan mukaan osakeyhtiölain mukaisia lunastusoikeutta ja lunastushinnan määrää koskevan erimielisyyden johdosta annettuja välitystuomioita koskevia valituksia sekä muita välitystuomioon liittyviä hakemuksia tulee kärjäoikeuksien käsiteltäväksi varsin vähän. Mähösen ja Villan mukaan vaikuttaa siltä, että lunastusta koskevat muutoksenhaut eivät ole mitenkään erityisessä asemassa välitystuomioita koskevissa muutoksenhauissa eivätkä ne muodosta kaikkien muutoksenhakujen joukossa erityistä ongelmaa.

Mähönen ja Villa yhtyvät nykytilan arvioinnin osalta arviomuistiossa esitettyyn käsitykseen siitä, että Keskuskauppakamarin ja Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan perustelut ehdotukselle, jonka mukaan välitystuomiosta haettaisiin muutosta kärjäoikeuden sijasta hovioikeudelta, ovat kestävämmät. Kärjäoikeuksien tuomarit ovat lainkäytön ammattilaisia. Oikeusjärjestyksen monimutkaisuudesta johtuen sattuu hyvin usein, että yksittäisen kärjätuomarin käsiteltäväksi tulee juttu, jonkaalaista hän ei ole aiemmin käsitellyt. Lainkäytön ammattilaisena hän pystyy kuitenkin ottamaan jutun nopeasti haltuunsa tutustuttuaan sovellettavien säännöksiin sisällönsä ja tarkoituksensa, aiempaan tuomitsemiskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen. Ei ole näyttöä siitä, että kärjäoikeuksien ja hovioikeuksien tuomareiden tasossa olisi tältä osin eroa. On lisäksi huomattava, että kärjäoikeuksien määrän koko ajan vähetessä kärjätuomarien mahdollinen tarve keskittyä tietynlaisiin asioihin on luontaisesti toteutettavissa. Tämä oli yksi peruste luopua keskittämisestä OYL 18:10:n ja 24:1:n muutoksilla 1752/2009 (HE 227/2009 vp, s. 12).

Mähönen ja Villa toteavat ehdotusten taloudellisten vaikutusten arvioinnin osalta, että kuten arviomuistiossa todetaan, siitä seikasta, haetaanko välitystuomioon muutosta ensimmäisessä vaiheessa yhtiön kotipaikan kärjäoikeudelta vai hovioikeudelta, ei seuraa olennaista taloudellista kustannuseroa eri vaihtoehtojen välillä.

Mähönen ja Villa toteavat ehdotusten viranomaisvaikutusten arvioinnin osalta, ettei ole perusteltua, että ensimmäisen vaiheen muutoksenhakutuomioistuin olisi osakeyhtiölain ja välimiesmenettelystä annetun lain perusteella eri tuomioistuin. Päinvastoin, nykytilasta on kiistämättömiä etuja (ks. KKO 2010:30).

Mähönen ja Villa yhtyvät yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnin osalta arviomuistiossa esitettyyn käsitykseen siitä, että muutoksenhaku ensimmäisessä vaiheessa kärjäoikeudelta ei kokonaisuutena arvioiden vaarana asianosaisten oikeussuojaa. Tilanne ei muuttuisi, jos muutosta haettaisiin kärjäoikeuden sijaan hovioikeudelta.

Sillanpää toteaa, että yli 30 vuoden aikana alioikeuteen tehtyjä muutoksenhakuvalituk-
sia lienee yhteensä vain kymmenkunta. Sillanpää katsoo, että mikäli tätä asiaa halutaan
muuttaa, niin asioiden keskittämällä Helsingin käräjäoikeuteen voisi olla jotakin etuja
saavutettavissa, mutta kaiken kaikkiaan Sillanpää pitää muutoksenhakusäännösten
muuttamista tarpeettomana.

Vahtera toteaa, että yleisesti ei ole havaittavissa mitään erityistä hovioikeuksien asian-
tuntemusta korostavaa käytäntöä, joka varsinaisesti edellyttäisi nyt arvioitavana olevaa
muutosta. Myös asioiden keskittämisestä ei liene saatavissa juttujen vähäinen koko-
naismäärä huomioiden merkittäviä etuja. Kokonaisuutena kyseistä asiaa on pidettävä
vähemmistöosakkeiden lunastussääntelynkin osalta suhteellisen vähämerkityksellisenä
yksityiskohtana. Mikäli muutokseen katsotaan olevan aihetta, on syytä arvioida, olisiko
se järkevintä toteuttaa muun osakeyhtiölain muutostarpeen yhteydessä, koska muutos-
tarve ei ole akuutti.

Ehdotukseen varauksellisesti suhtautuvien perustelut

Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) mukaan lunastusriitojen määrä vuosittain on pieni.
Tämän vuoksi jatkovalmistelussa olisi vielä harkittava, voitaisiinko tuomioistuinten
osaamista lunastusriidoissa keskittää ja edelleen kehittää sijoittamalla niihin liittyvät
tapaukset yhteen tuomioistuimeen. TEM ei kuitenkaan ota kantaa käräjä- tai hovioikeu-
den osalta.

TEM katsoo, että osaamisen keskittäminen tiettyjen asiakokonaisuuksien, tässä tapauk-
sessa lunastusriitojen, osalta nopeuttaa asioiden käsittelyä sekä yhtenäistää käsittelyjen
lopputuloksia. Keskittäminen voi lisätä tehokkuutta, lyhentää käsittelyaikoja sekä sitä
kautta voidaan saavuttaa kustannussäästöjä. TEM ei kuitenkaan ota kantaa siihen, olisiko
muutoksenhaun ensiasteena käräjäoikeus vai hovioikeus. Juttujen vähäisyydestä joh-
tuen keskittäminen yhteen käräjäoikeuteen tai yhteen hovioikeuteen voisi tuoda mainit-
tuja hyötyjä. Jos käräjäoikeus jatkaa valitusluomistuinena, on seuraavana muutok-
senhakuinstanssina oltava korkein oikeus kuten nykyisinkin. Kolmiportainen oikeuden-
käyntimenettely on jatkossakin kannatettava. Jos lunastukseen liittyvien tapausten käsit-
tely päätetään keskittää yhteen hovioikeuteen, kyseeseen voisi tulla muukin hovioikeus
kuin kovin kiireinen Helsingin hovioikeus. Koska käsittely olisi pääosin kirjallista, kus-
tannukset asianosaisille eivät nousisi, vaikka siirryttäisiin pääkaupunkiseudun ulkopuo-
lelle. Vastaavasti käräjäoikeuksien osalta tapauksia voitaisiin keskittää yhdelle tai muu-
tamalle käräjäoikeudelle.

Helsingin hovioikeus on Keskuskauppakamarin ja sen lunastuslautakunnan kanssa yhtä
mieltä siitä, että nykyinen toimivallan järjestely ei ole onnistunut eikä takaa riittävää
asiantuntemusta tuomioistuimissa lunastusasioissa. Osakeyhtiölain 18 luvun 4 §:n mu-
kaan Keskuskauppakamarin lunastuslautakunta valitsee lunastusriitaan puolueettomia ja
riippumattomia välimiehiä, joilla on tehtävään vaadittava asiantuntemus. Välimiesten
valintakriteerinä on siten riittävä asiantuntemus osakkeiden arvonnäilytyksessä. Vas-
taavaa asiantuntemusta ei asioiden vähäisyyden vuoksi voida turvata käräjäoikeuksissa.
Tämä johtaa varsin väistämättä siihen, että valitusinstanssissa ei ole asian käsittelyn

vaatimaa riittävää kokemusta ja kompetenssia tai se on alhaisempi kuin välimiehillä. Tuomioistuimen asiantuntemuksen tärkeyttä korostaa se, että valitus voi koskea lunastusriitaa kokonaisuudessaan eikä vain esimerkiksi välimiesmenettelyn menettelyllisiä kysymyksiä.

Se, että valitusasian ensimmäiseksi muutoksenhakuasteeksi tulisi hovioikeus, ei poista kompetenssiongelmaa, koska kaikissa hovioikeuksissakaan ei voida turvata riittävää liiketaloudellista osaamista. Hovioikeuden käsityksen mukaan olennaista on, että lunastusta koskevat valitusasiat keskitettäisiin vain yhdelle tuomioistuimelle. Tarkoituksenmukaista olisi, että tämä tuomioistuin olisi pääkaupunkiseudun tuomioistuin, koska pääkaupunkiseudun tuomioistuimilla on muutenkin enemmän yhtiöoikeudellisia asioita ja etenkin huomattavalla osalla yhtiöistä on kotipaikka Etelä-Suomessa sijaitsevassa kunnassa.

Instanssiratkaisu on mahdollista tehdä eri tavoin. Nykyinen tilanne voitaisiin säilyttää siinä, että ensi asteena olisi kärjäoikeus. Edellä esitetyn mukaan kysymykseen voisi tulla nimenomaan Helsingin kärjäoikeus. Poissuljettua ei sinänsä ole se, että asiat käsiteltäisiin ensi asteena hovioikeudessa. Näin on jo nyt eräissä asiaryhmissä, joissa Helsingin hovioikeus on ensi asteen tuomioistuin (valitukset asianajajien kurinpitoasioissa ja pitkäaikaisvankien vapauttamista koskevat asiat, eräät kansainväliset perheasiat). Viittaus vallitsevaan tavoitteeseen siirtää oikeudenkäyntien painopiste kärjäoikeuksiin ei ole tässä erityisasiaryhmässä kovin painava. Huomattava on, että nykyinenkin järjestely rikkoo oikeusastejärjestyksen, kun muutoksenhaku kärjäoikeudesta ohjautuu suoraan Korkeimpaan oikeuteen. Luonteva lähtökohta on, että Korkeimpaan oikeuteen valitaan hovioikeuden ratkaisusta.

Helsingin hovioikeuden mukaan harkittavaksi voidaan ottaa sekin vaihtoehto, että asiat keskitetään Helsingin kärjäoikeuteen, josta muutoksenhaku määräytyisi muiden asioiden tavoin. Säättämällä lunastusasiat kiireellisiksi tuomioistuinkäsittelyn kokonaisuus voidaan pitää kohtuullisena. Huomattava myös on, että oikeudenkäymiskaaren uuden 30a luvun säännösten perusteella asianosaiset voivat saattaa kärjäoikeuden ratkaisun suoraan Korkeimman oikeuden ratkaistavaksi.

Pohjanmaan kärjäoikeus ei vastusta aloitetta OYL 18 luvun muuttamiseksi muutoksenhaun osalta lunastusriidoissa. Vastustamiselle ei ole aihetta lähinnä sen takia, että muutoksen mahdollisesti tapahtuessa kärjäoikeuden työtaakka pienenee. Ammattitaidon ylläpitämisen ja erikoistumisen kannalta muutos kuitenkin on sangen huono.

Pohjanmaan kärjäoikeus pitää Keskuskauppakamarin ja Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan perusteluita joiltakin osin hieman outoina ja turhan vähättelevinä. Nimenomaan kärjäoikeuksissa on erityisasiantuntemusta monessakin asiassa ja tietenkin myös nyt kysymyksessä olevissa asioissa. Lähtökohtaisesti sitä on näissä asioissa ainakin toistaiseksi enemmänkin kuin hovioikeuksissa, mutta mahdollisen muutoksen myötä hovioikeuksissakin lisääntyy erityisasiantuntemus. Voihan olla niinkin, että syynä ehdotukseen on työn laatu joissain tapauksissa.

Vielä Pohjanmaan käräjäoikeus toteaa, että käräjäoikeudessakin peruskokoonpano on näissä asioissa kolmen tuomarin kokoonpano. Muistiassa on mainittu esimerkkinä mahdollisimman "outo" kokoonpano, jossa on käräjätuomari, vt. käräjätuomari ja auskultantti, mikä ei suinkaan ole mikään normaali tai lähestulkoonkaan aina käytetty kokoonpano. Pohjanmaan käräjäoikeuden mielestä perustelu vaikuttaa turhan tarkoituksenhakuiselta.

KHT-yhdistys pitää tärkeänä, että valitusasioiden käsittelyajat pysyvät kohtuullisina ja että valitusasioita käsittelevät tahot ovat asiantuntevia. Esityksen vaikutuksia käsittelyajan kestoon on oikeusministeriön näkemyksen mukaisesti vaikea arvioida. KHT-yhdistys toteaa, että vaikka keskittäminen on mahdollista myös käräjäoikeudessa, hovioikeuteen ohjautuisi kokonaisuudessaan useampi riitatapaus kuin yksittäiseen käräjäoikeuteen. Näin ollen valitusasioiden keskittämisellä hovioikeuteen voisi olla mahdollista parantaa käsittelevän tuomarin asiantuntemusta, joskin valitusasioiden vähäinen määrä huomioiden hyödyt saattaisivat jäädä pieniksi.

Osakesäästäjät toteaa, että lunastukseen liittyviä tuomioistuinratkaisuja on vähän, eikä ensimmäisen valitusasteen ollessa hovioikeus käytännössä asia muuttuisi, koska valitustapausten harvalukuisuuden vuoksi kokemusta ei kertyisi kovin paljoa hovioikeuksiin. Niinpä Keskuskauppakamarin muutosehdotus ei muuta asiointitilaa siihen suuntaan, että lunastusriidat tulisivat käsitellyiksi paremmalla asiantuntemuksella. Käytännössä ainut tapa lunastukseen liittyvän kokemuksen kerryttämiseksi on keskittää kaikkien valitusten käsittely yhteen käräjä- tai hovioikeuteen.

Osakesäästäjät toteaa myös, että aloitteen perusteluissa mainitaan käsittelyn keston ja epäselvän oikeudellisen tilanteen yhtiön tavanomaiselle toiminnalle aiheuttamat ongelmat. Perustelu on aiheeton sikäli, että välimiesoikeus antaa päätöksen vakuudesta lunastusmenettelyn alkuvaiheessa ja vakuuden asetettuaan lunastaja saa kaikki osakkeet haltuunsa, eikä vähemmistöosakkeenomistajilla ole enää muuta oikeutta lunastajaan nähden kuin välimiesoikeuden lopullisessa päätöksessä päättämä lunastushinta, sille laskettava korko ja mahdolliset välimiesoikeuden määräämät kulukorvaukset. Lunastettavaan yhtiöön nähden vähemmistöllä ei ole vakuuden asettamisen jälkeen oikeuksia. Palaaminen takaisin vanhan osakeyhtiölain mukaiseen normaaliin muutoksenhakumenettelyyn voi tapahtua ongelmitta, koska mahdollisen välimiesoikeuden päätöksen muutoksenhaku ei aiheuta lunastajan eikä lunastettavan yhtiön liiketoiminnalle mitään haittaa vakuuden asettamisen jälkeen.

Ehdotusta vastustavien perustelut

VNK/000 toteaa, että Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan esittämä malli oli mukana osakeyhtiölain valmisteluun liittyvissä keskusteluissa, joissa sitä puollettiin asiantuntemuksen keskittämisen lisäksi sekä ajallisilla että prosessin kustannuksiin liittyneillä syillä. Näistä kaksi viimeistä ovat VNK/000:n mukaan edelleen relevantteja. VNK/000 pitää perusteltuna, että lunastusriidoissa olisi lähtökohtaisesti käytössä vain kaksi muutosastetta kolmen sijasta. Valituslupajärjestelmän vuoksi lunastusriidat käsiteltäisiin hovioikeuksissa, jolloin asianosaisten ennakoitavat kustannukset alenisivat ja

prosessin vaatima aika lyhenisi. VNK/OOO pitää molempia seikkoja merkityksellisinä, kun arvioitavana on oikean ja riittävän korvauksen saaminen yksityisen intressissä lunastettavasta omaisuudesta. Näin ollen VNK/OOO näkee perustelluksi arvioida uudelleen, olisiko tässä yksittäistapauksessa aihetta poiketa yleisestä osakeyhtiöoikeudellisesta muutoksenhausta, jonka kohteena ovat muutoin lähtökohtaisesti yhtiökokouksen päätökset. Kun lunastusasioissa jo ensimmäinen vaihe eli lakisääteinen välimiesmenettely on yhtiön ulkopuolisen riidanratkaisijan hoidettavana, rinnastus yleiseen yhtiöoikeudelliseen valitus- ja muutoksenhakumenettelyyn ei ole VNK/OOO:n mielestä riittävä argumentti jättää Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan aloite tältä osin toteuttamatta.

Itä-Suomen hovioikeus toteaa, että välimiesmenettelyssä riita-asian ratkaisee yksi tai useampi asiantunteva välimies. Haettaessa muutosta välitystuomioon kärjäoikeus on lähtökohtaisesti toimivaltainen kokoonpanossa, jossa on vain puheenjohtaja. Tältä osin Itä-Suomen hovioikeus pitää nykyistä tilannetta epätydyttävänä. Itä-Suomen hovioikeuden mielestä uskottava muutoksenhakujärjestelmä edellyttää, että muutoksenhakuinstanssissa välitystuomiota koskevan valitusasian ratkaisemiseen osallistuu aina useampi kuin yksi lainoppinut jäsen. Hovioikeudessa säännönmukainen kokoonpano on kolme tuomaria. Tämä ja se, että asia on jo ratkaistu yleiseen tuomioistuimeen rinnastettavassa välimiesoikeudessa puoltavat sitä, että muutoksenhaku välitystuomiosta tulee siirtää hovioikeuden ratkaistavaksi. Tällainen järjestely vastaa myös sitä, mitä Norjassa noudatetaan Trygderettenin päätösten (kjennelser) osalta. Tällaiset asiat ohjautuvat hovioikeutta vastaavan lagmannsrettin ratkaistaviksi.

Itä-Suomen hovioikeus toteaa, että valitusten vähäisen määrän vuoksi riittävää asiantuntemusta valitusinstanssissa ei pääse muodostumaan, ellei valitusasioiden käsittelyä keskitetä yhdelle tuomioistuimelle. Sen vuoksi kysymyksessä olevat asiat tulee keskittää yhteen hovioikeuteen.

Keskuskauppakamari painottaa, että se, mitä on tuotu esille oikeusministeriön muistiossa, ei anna aihetta muuttaa Keskuskauppakamarin ja Keskuskauppakamarin lunastuslautakunnan aloitteessa todettua.

Asianajajaliitto pitää kannatettavana Keskuskauppakamarin aloitteessa esitettyä ehdotusta, jonka mukaan OYL 18 luvun mukaisen välitystuomion muutoksenhakuinstanssi siirrettäisiin yhtiön kotipaikan kärjäoikeudesta hovioikeuteen. Aloitteessa esitetyt hovioikeuden kokemuksesta ja kolmejäsenistä kokoonpanoa koskevat perusteet ovat Asianajajaliiton käsityksen mukaan perusteltuja. Voidaan olettaa, että hovioikeus sille määrättyjen tavanomaisten tehtäviensä perusteella on kokeneempi käsittelemään valitusasioita kuin kärjäoikeus, jolle tämäntyyppiset asiat eivät säännönmukaisesti kuulu. Käsittelyn keskittäminen on omiaan parantamaan päätöksentekoon liittyvää asiantuntemusta.

Asianajajaliitto toteaa myös, että mikäli muutoksenhakuasioiden käsittelyä ei katsottaisi mahdolliseksi siirtää hovioikeuteen, voitaisiin harkita nyt kyseisten asioiden keskittämistä tiettyyn kärjäoikeuteen ja tällä tavoin saada tavoiteltu erityisosaamisen kasvataminen hyödynnetyksi. Arviomuistossa on esitetty, että asian käsittelyn kesto on merkittävä tekijä nyt käsillä olevaa ehdotusta arvioitaessa. Huomion kiinnittäminen asian käsittelyn kestoon on keskeistä sen vuoksi, että lunastusmenettely, omistussuhteisiin

liittyvä epäselvä oikeudellinen tilanne ja sen mahdollinen pitkittyminen saattavat häiritä yhtiön tavanomaisen liiketoiminnan jatkamista, yhtiön kassavirran muodostamista ja kannattavuutta. Valituksen käsittelyn kestoa on nykyisessä menettelyssä pyritty rajoittamaan ohittamalla yksi muutoksenhakuasteista. Asianajajaliitto toteaa, että sen vuoksi voisi olla perusteltua yksityiskohtaisemmin selvittää, miten mahdollinen muutoksenhakuinstanssin muuttaminen käräjäoikeudesta hovioikeuteen, ja vielä mahdollisesti johonkin tiettyyn hovioikeuteen tai mahdollisesti muutoksenhaun keskittäminen yhteen nimenomaiseen käräjäoikeuteen, vaikuttaisi asian käsittelyn keston. Oletettavasti tällä ei kuitenkaan olisi menettelyä viivästyttävää vaikutusta.

Asianajajaliiton näkemyksen mukaan arviomuistossa esitetyt vaikutukset on kokonaisuutena esitetty asianmukaisesti. Muutoksenhakuinstanssin muutosten viranomais toimintaan liittyvien vaikutusten osalta on kuitenkin tulkinnanvaraista, onko sillä seikalla käytännön merkitystä, että OYL:n ja väli-miesmenettelystä annetun lain mukaiset muutoksenhakuinstanssit poikkeavat toisistaan. Edelleen työmäärän lisääntymisen osalta tulee huomioida, että nyt käsiteltäviä asioita on arviomuistiossakin esitetyn mukaisesti vuosittain varsin vähäinen määrä, joten muutoksenhakuinstanssina toimivan tahon työmäärän lisääntyminen ei liene merkittävä kysymys. Asianajajaliiton mukaan yhteiskunnallisten vaikutusten osalta voidaan lisäksi pohtia, voisiko muutoksenhakuinstanssin siirtäminen tosiasiallisesti parantaa asianosaisten oikeussuojaa. Muutoksen perusteena on kuitenkin erityisosaamisen kasvattaminen sekä laajemman asiaosaamisen hyödyntäminen, joka on sellaisenaan omiaan parantamaan oikeusvarmuutta ja sitä kautta oikeussuojaa.

Polónin mukaan muutoksenhaku välitystuomion jälkeen suoraan hovioikeuteen olisi parannus, varsinkin mikäli kaikki riidat voitaisiin keskittää yhteen paikkaan (Helsingin hovioikeuteen). Nykyinen laki ei ole tasapuolinen, koska nyt asianosainen voi valittaa käräjäoikeuteen, mutta siitä eteenpäin asia on seurantamenettelyn alainen. Polón katsoo, että seurantamenettelyä ei pitäisi soveltaa lunastusasioihin. Harvalla vähemmistöosakkeenomistajalla on seurantamenettelyn mukainen 10 000 euron intressi, mutta lunastajalla lähes aina, jos osakkeen hinta nousee välitystuomiossa. Polón korostaa, että nykyisen lain mukaan pienosakkeenomistajalla on isompi kynnys valitukseen hovioikeuteen. Tämä ei ole tasapuolista, ja Polónin mukaan tämä on EU-sääntöjen vastaista.

Polónin mukaan mikäli muutoksen hakua ei saa hovioikeuden päätöksen jälkeen korkeimpaan oikeuteen, niin voi vielä yrittää muutosta EU:n tuomioistuimiin. Kyseessä on aikaa ja kustannuksia vievä toimenpide. Lunastuslautakunta pitää huolena sitä, että vastaajilla voi olla vain vähän osakkeita ja siitä huolimatta hakee muutosta. Polón toteaa, että yleinen oikeussuoja tulee myös saada, vaikka olisi vähän osakkeita (vrt. Karair oy:n fuusio Finnair Oyj:n kanssa). Polón toteaa, että yhdelläkin osakkeella on merkityksensä. Polón katsoo, että kun kyseessä on pakkolunastus, niin hallituksen esityksen mukaisesti pitäisi lunastettavan osakkeita omistavan henkilön saada ajaa etujaan ainakin yhteen valitusportaaseen ja veloituksetta.

6 Muut huomiot ja ehdotukset

VM toteaa, ettei arviomuistioon sisälly säätämisyjärjestys perusteluja, ja viittaa perustuslain (731/1999) 124 §:n julkisen hallintotehtävän hoitamiseen. VM:n mukaan arviomuistion analyysiä tulisi syventää tältä osin säätämisyjärjestysperusteluin.

VM:n mukaan lunastuslautakunnan tehtävien kasautuminen ilman muutoksenhakuoikeutta voi olla omiaan heikentämään sijoittajansuojaa. Vaikka osa aktiivisista piensijoittajista on toisinaan nähty ammattivalittajina ("kverulanteina"), kysymys oikeusturvan toteutumisesta ja oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä ei voi olla alisteinen tällaisten tahojen eliminoimiseen pyrkiville prosessiteknisille tehostamispyrkimyksille. Piensijoittajan mahdollisuuksia oikeudenkäyntiin AML:n säännösten rikkomisen perusteella on jo rajoitettu ryhmäkannelaissa (444/2007). Koska oikeus hakea muutosta on yksi oikeusvaltion keskeisiä piirteitä ja omaisuudensuoja yksi perusoikeuksista, oikeussuojan vähentäminen arviomuistiossa ehdotetulla tavalla ei vaikuta tavalta lisätä osakkeenomistajien oikeusturvaa.

VM:n mukaan muutoksenhakukielto lautakunnan päätöksistä, jonka jäsenten enemmistöltä ei vaadita kelpoisuutta tuomarin virkaan, ei vaikuta arviomuistiossa tarkoitetulta "vähäiseltä poikkeukselta" perustuslain 21.1 §:ssä säädettyyn oikeuteen. VM viittaa tilintarkastuslain perusteluissa sanottuun, jonka mukaan Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunnan toiminnan tulee täyttää oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet eikä lainkäyttöelimen riippuvuusvaatimuksen kanssa ole sopusoinnussa se, että intressipohjaiset jäsenet voisivat muodostaa enemmistön. Arviomuistiossa jää epäselväksi, miksei samaa vaatimusta olisi sovellettava Keskuskauppakamarin lunastuslautakuntaan ja miksi menettely lunastuslautakunnassa itsessään kestäisi oikeusturvan takeet.

VM viittaa myös yksittäisiin lakisystemaattisiin ja säädösteknisiin huomioihin.

HallAm toteaa, että ehdotettujen muutosten vaikutukset olisivat myönteiset, joskin niiden käytännön vaikutus olisi vähäinen. Asianajajaliiton ja HallAm:in mukaan voisi lisäksi olla perusteltua samassa yhteydessä selvittää mahdollisuutta OYL 18 luvun tarkentamiseen mm. seuraavien asioiden osalta: tarkennukset lunastushinnan määräytymisen perusteisiin esimerkiksi toteutetun osingonjaon perusteella, selvennys hallintarekisteröityjen osakkeiden huomioon ottamisesta laskettaessa lunastusvelvollisuuden laukaisevaa osakemäärää sekä mahdollisuutta vakuuden asettamiseen myös välitystuomion antamisen jälkeen. Samoin voitaisiin pohtia selvennystä koskien uskotun miehen riippumatonta asemaa ja itsenäistä päätöksenteko-oikeutta ja saada tätä kautta selkeytetyksi uskotun miehen roolia.

HallAm täsmentää, että:

- uskotun miehen aseman osalta laissa tulisi korostaa uskotun miehen itsenäisyyttä sen sijaan, että hänen tulisi mukaila vähemmistöosakkeenomistajien (toisinaan epärealistisia) vaatimuksia, kuten käytännössä tapahtuu;
- epätietoisuus siitä, miten osingon maksaminen vaikuttaa lunastushintaan (korkeimman oikeuden tuomio ei ole selkeyttänyt tilannetta);
- hallintarekisterissä olevien osakkeiden laskeminen mukaan 90 %:n rajaan olisi syytä tehdä selväksi; ja
- vakuuden antamisen osalta on syytä selventää, että vakuus voidaan asettaa myös tuomion antamisen jälkeen. Tilanteessa, jossa vähemmistöosakkeenomistaja valittaa tuomiosta voitaisiin vakuuden asettamisella vielä varmistaa se, että omistusoikeus kaikkiin osakkeisiin siirtyy viivytyksettä. Näin on voitu käytännössä menetellä, mutta asia ei ole aivan selvä.

Mähönen ja Villa toteavat, että uskotun miehen välitystuomiota koskevan muutoksenhakuoikeuden puuttuminen on ongelmallinen erityisesti tilanteessa, jossa kohdeyhtiössä on tuntemattomia osakkeenomistajia. Jos kaikki tunnetut vähemmistöosakkeenomistajat tyytyvät välitystuomioon, tuntemattomat osakkeenomistajat jäävät vaille oikeussuojaa tilanteessa, jossa välitystuomiossa on selkeä aineellinen virhe. Tämän vuoksi olisi syytä harkita OYL 18:10 §:n muuttamista siten, että uskotulla miehellä olisi muutoksenhakuoikeus. Mähösen ja Villan näkemyksen mukaan vuoden 1978 osakeyhtiölain aikana ei muutoksenhakuoikeuden olemassa olosta seurannut erityisiä ongelmia.

Mähönen ja Villa ehdottavat OYL 18:10.1 §:n muotoilua seuraavasti: ”Välitystuomioon tyytymätön asianosainen *ja uskottu mies* voi hakea siihen muutosta valittamalla yhtiön kotipaikan käräjäoikeuteen. Valituksen käsittelyssä käräjäoikeudessa noudatetaan soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä hakemusasioiden käsittelystä. Valituskirjelmä, johon on liitettävä jäljennös välitys-tuomiosta, on toimitettava käräjäoikeuteen viimeistään 60 päivän kuluttua välitystuomion rekisteröimisestä.”

Mähönen ja Villa viittaavat Ruotsin aktiebolagslagin säännöksiin uskotun miehen muutoksenhakuoikeudesta. Mähönen ja Villa toteavat, ettei arviomuistiossa ole esitetty erityisiä ongelmia, jotka ovat Ruotsissa seuranneet uskotun miehen muutoksenhakuoikeudesta. Mikäli OYL 18 luvun säännöksiä avattaisiin, huomio tuli kiinnittää niiden vaikutusten arvioimiseen, jotka muutoksenhakuoikeuden poistolla on ollut vähemmistöosakkeenomistajan oikeusturvalle. Samassa yhteydessä voisi tarkastella tarkemmin Ruotsin aktiebolagslagin säännösten vaikutuksia.

Mähönen ja Villa viittaavat myös osakeyhtiölaissa oleviin todellisiin tulkinta-ongelmiin, joiden analysointiin oikeusministeriö voisi ryhtyä. Tällaisia ovat esimerkiksi ns. välisinko (OYL 13:3) ja rahoitusapu (OYL 13:10). Myöskin nimellisarvoiseen pääomajärjestelmään liittyy tulkintaongelmia, jotka olisi selkeimmin ratkaistavissa lainsäädäntöteitse.

Sillanpää toteaa, että tämän suhteellisen vähämerkityksellisen osakeyhtiölain muutoksen pohdinta herätti väistämättä ajatuksen siitä, että nykyinen osakeyhtiölaki saattaisi kaivata muiltakin osin uudistamista. Oikeusministeriö voisi tiedustella eri intressitahoilta näiden laissa havaitsevia kehittämiskohtia ja sen jälkeen ryhtyä laajemmin pohtimaan osakeyhtiölain muutosten tarpeellisuutta.

Vahtera kiinnittää huomiota siihen, että esimerkiksi arviomuistiossa esillä olleita kysymyksiä voitaisiin arvioida osakeyhtiölain laajemman uudistamisen yhteydessä.

Polón ehdottaa, että Keskuskauppakamarin lunastuslautakunta tutkisi jälkikäteen välimiehen ja uskotun miehen toimintaa prosessissa ja selvittäisi, kuinka he ovat onnistuneet työssään.

Polónin mukaan välimiehillä pitäisi olla asianmukaiset puitteet (sihteeri tai kiinteä toimisto) juoksevien asioiden hoitamiseksi. Polón katsoo, että uskotun miehen toiminnan lopputilityksen antaminen pitäisi sanktioida sakolla tai uusien uskotun miehen tehtävien antamatta jättämisellä.

Polón toteaa, että uuden lain mukainen korko on laskenut tänä vuonna kuudesosaan aiemmasta välimiesmenettelystä annetuista ratkaisuista, jolloin välimiesoikeus määräsi koron. Koron pienentämiseen ei ole ollut mitään muuta tarvetta, kuin enemmistöosakkeen omistajan intressi. Aiemmin koron suuruutta oli perusteltu mm. sillä, että lunastettava yhtiö ei enää maksa osinkoa. Polón katsoo, että tämä on aivan yhtä hyvä syy nytkin palata vanhaan käytäntöön.

Jotta prosesseista ei tulisi liian pitkiä, Polón ehdottaa, että koron voisi uudessa laissa edelleen sitoa peruskorkoon, mutta se pitäisi kertoa neljällä. Polónin mukaan koron viireilletulopäivän alkaminen olisi syytä olla sama kuin jutun viireilletulohetki. Lunastajilla on ollut taipumus pitkittää Virallisen Lehden ilmoitusta lähinnä sen takia, että korkomenot vähenevät.

Polón ehdottaa, että OYL 18:7 § kumotaan, koska hallituksen esityksen mukaisesti välitystuomioiden tulisi muokata välimieskäytäntöä, vaikka uusi osakeyhtiölaki on tullut voimaan.

Lisäksi Polón kiinnittää huomiota siihen, ettei uuden osakeyhtiölain mukaan uskottu mies saa valittaa välitystuomiosta. Polón kysyy, miksi uskotun miehen työ halutaan jättää puolitiehen. Monet vähemmistöosakkeenomistajat ovat saaneet välimiehiltä kirjeen, että uskottu mies hoitaa lunastusriitaa kaikkien osakkeen omistajien puolesta ja ettei heidän tarvitse tehdä mitään. Ohjauksessa on jätetty kertomatta, että se koskee vain välimiesmenettelyä, ei muutoksenhakua. Polón pitää nykykäytäntöä käsittämättömänä oikeussuojan takia. Polón pitäisi parhaana palata vanhan lain mukaiseen menettelyyn muutoksenhaun osalta (vrt. Oyj Tamro Ab:n lunastusmenettely).

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7105
ISBN 978-952-259-329-0 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi